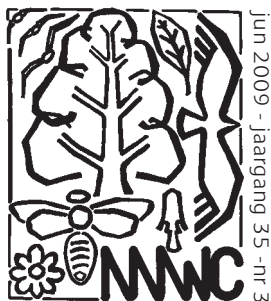

Natuur- en Vogelwacht Culemborg

Hak-al

IN DIT NUMMER

- **Insectennieuwtjes**
- **Weekendkamp Groesbeek 2009**
- **Geslaagde picknick in de Ketelvink**

Colofon

Voor vragen over de bezorging,
Loes Plaisier
☎ 0345 - 51 98 47

Redactieadres:
Yvonne van Gils
Fazantstraat 38
4105 WN Culemborg
☎ 0345 - 52 37 07
e-mail: redactie@nvwc.nl

Eindredacteur:
Louis van Oort

Redactie:
Yvonne van Gils
Harry van de Warenburg
Ruud Post

Webbeheer:
Jouke Altenburg

Uitgave:
Natuur- en Vogelwacht Culemborg
Middelcoopstraat 1a
4102 CE Culemborg
e-mail: post@nvwc.nl
website: www.nvwc.nl

Vormgeving:
Ruud Post

Druk:
Meerpaal Grafimedia
Tiel

Oplage:
420 exemplaren

Distributie:
A. van de Berg, Y. en J. Bosma,
Th. & A. Boudewijn, J. Geven,
G. Greve, J.J. Geleedst, A. Jacobs,
Y. Jakobs-Lammers, fam J. Kievit,
L. v.d. Kooij, M. Steltenpool,
W. van de Ree, W.&C. Rubers,
W. de Rooij, H. v.d. Warenburg en
F. Waroux.

Lidmaatschap:
Hak-al is een uitgave van de
Natuur- en Vogelwacht Culemborg
en wordt gratis onder haar leden verspreid.

Deze Hak-al wordt op milieuverantwoord papier vervaardigd.
Gewaarborgd door het FSC certificaat.

Beste Hak-al-lezers!

Op het moment dat ik dit voorwoord schrijf, is het Werelddierendag. Nu heb ik daar eigenlijk helemaal niks mee. Wat interesseert mij het nou dat kat Loedertje vandaag een schoteltje Whiskas Deluxe met stukjes gemarineerde Chileense ijsvis krijgt voorgeschoteld en rottweiler Henk feestelijk wordt getrakteerd op een gedroogde kamelenroede uit West-Eritrea? Ik heb weliswaar overwogen om Clifford Kees, onze kruising tussen Chinese gekuifde naakthond en een Amerikaanse cocker spaniel, een extra lange wandeling te gunnen, maar daar was ik na een wegens niet nader te noemen reden doorwaakte nacht te lam voor. Het moge duidelijk zijn, Werelddierendag is niet aan mij besteed. Ik vind het allemaal een beetje te geforceerd aandoen. Je bent goed voor dieren of je bent het niet. Om nou één dag in het jaar lief voor je dier te zijn, terwijl je hem de rest van het jaar schromelijk verwaarloost of als oud vuil behandelt, lijkt me nogal hypocriet.

Ongetwijfeld zal Dierendag ook bedoeld zijn om positieve aandacht in het algemeen voor dieren te vragen, dus niet alleen voor huisdieren. Die boodschap is wat mij betreft echter nooit goed over het voetlicht gebracht door de Werelddierendagorganisatie-instantie (is die er eigenlijk?). Daarom wil ik bij deze graag de NVWC-leden (en ieder ander die dit leest) oproepen bij de volgende Dierendag het geld dat we van plan waren te spenderen aan het bontmanteltje voor Trixie of de siliconensardine voor Minoes over te maken op de rekening van de Vlinderstichting, de Vogelbescherming of andere instanties die daadwerkelijk iets voor dieren kunnen betekenen. Uw huisdier zal er ongetwijfeld niets van merken; die komt niets te kort.

Ik dacht met het onderwerp Dierendag een mooi bruggetje te slaan naar de inhoud van deze Hak-al, maar dat wil even niet lukken. Dan maar zo: Voor u ligt een leuke, gevarieerde Hak-al. Een Hak-al zonder echt hoofdartikel, maar met een waaier aan interessante stukken. Van belangrijk insectennieuws, tot enthousiaste kamp- en excursieverslagen. De inzenders van de kopij staan garant voor een puik brok leesplezier. Leesplezier dat weer op perfecte wijze in een strak jasje is gegoten door onze opmaker Ruud Post. Daaraan komt echter een eind. Ruud heeft te kennen gegeven dat hij het opmaakwerk van de redactie niet meer kan inplannen in zijn andere sociale beslommingen. Hij stopt er dus mee. En dat is een kleine ramp voor de redactie. De opmaak is namelijk een essentieel onderdeel van de evolutie die de Hak-al de laatste 10 jaar heeft ondergaan. Het blad is nu een echt magazine geworden en het zou bijzonder jammer zijn als we hierin een stap terug zouden moeten doen. We zijn dan ook dringend op zoek naar één of twee nieuwe opmakers die in de voetsporen van Ruud kunnen treden. Ruud heeft al te kennen gegeven dat hij de volgende Hak-al nog zal opmaken en vervolgens alle begeleiding wil verzorgen om het de opvolger(s) zo gemakkelijk mogelijk te maken. Inmiddels is via de digitale nieuwsbrief Tsjiepl! al een vacature verschenen voor deze uitdagende job. Wie geïnteresseerd is, kan voor meer details contact met mij of een van de andere redactieleden opnemen. We hopen op veel respons, zodat we ons gezellige redactieteam op peil kunnen houden na het vertrek van Ruud.

Volgende Hak-al weten we meer. Tot die tijd veel plezier met deze editie!

Louis van Oort

Lvanoort@planet.nl

Nummer 4

Het voorblad
Gladde slang
Foto: Wim Rubers

- 04** Insectennieuwtjes
- 06** Geslaagde picknick in de Ketelvink
- 07** Voorjaarsnotities kijkscherm Beusichemsewaard
- 08** Steunpunt NME Culemborg *activiteiten & nieuws*
- 10** Weekendkamp 2009
- 14** Sovon Landelijke Dag 2009
- 16** Lay-out-ers gezocht
- 17** Waar komt die naam vandaan??? *VRIJE TIJD EN HUISMOEDERS*
- 18** Van de leesplank *Periode: maart - mei 2009*
- 20** Labbegat
- 21** Nieuws van het bestuur
- 22** Waargenomen tussen Lek en Linge
mei - augustus 2009
- 26** Convocaties
- 27** Adressen
- 28** Agenda

Insecten-nieuwtjes

Tekst en foto's: Kars Veling

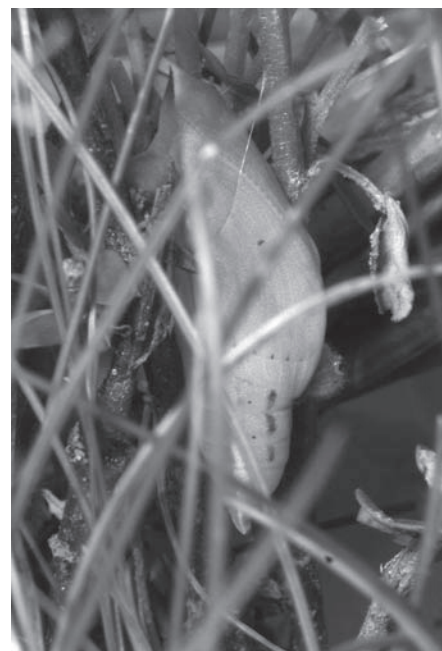
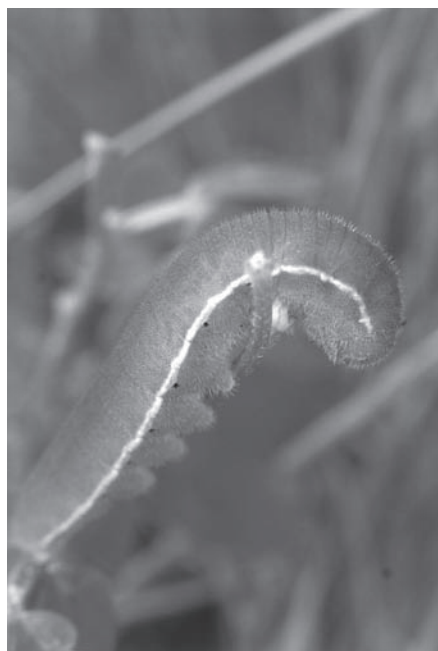
Culemborgse oranje luzernevlinders

In juli was de oranje luzernevlinder, een trekvlinder uit het zuiden, veel aanwezig in ons land. Ook bij Culemborg zijn er toen tientallen gezien. Deze vlinders hebben zich inmiddels voortgeplant; van september tot in november kunnen we hun nakomelingen volop tegenkomen. Wellicht in grote aantallen! Vele honderden meldingen waren er in de zomer van oranje luzernevlinders. Op allerlei bloemrijke plekken werden ze gezien, vooral in het zuidelijke deel van ons land. Het aantal waarnemingen ligt nu, begin september, al ver boven de 1700. In juli hebben de luzernevlinders zich namelijk op veel plaatsen voortgeplant. Er zijn regelmatig meldingen van paringen en ook het afzetten van de eitjes is gezien. Daarvoor gebruiken ze het liefst luzerne, maar ook andere klaversoorten kunnen als voedsel voor de rups dienen. In de Everdingerwaard werd op 26 juli een ei afzet gezien op een jong rolklavertje en dit eitje is vanaf dat moment van dichtbij gevolgd.

De eitjes, die wit zijn als ze worden afgezet, verkleuren dan snel naar rood. Binnen een week kwam het eitje uit en vanaf dat moment is de rups hard aan het eten en

Oranje luzernevlinder

Foto's. Van boven naar onder, van links naar rechts; leefgebied in Everdingerwaard, eitje, rups, pop van de oranje luzernevlinder.

groeien. Zo'n kleine drie weken later, op 20 augustus was de rups volgroeid en toe aan verpoppen. De pop had maar een kleine twee weken nodig en op 1 september kwam de prachtig verse oranje luzernevlinder tevoorschijn. Er zijn in de uiterwaarden, maar vast ook op andere plaatsen langs de dijk heel wat eitjes afgezet, dus in september en oktober kunnen de vlinders volop worden gezien als het tenminste zonnige dagen zijn. Voor een deel zullen deze wegtrekken naar het zuiden, maar ook zullen luzernevlinders hier aanwezig blijven. Mocht er een beetje flinke (nacht)vorst komen dan zullen ze dat niet overleven, maar tot aan dat moment (en vaak is dat pas in november) kunnen we deze schitterende vlinder nog te zien krijgen.

Bronzen zandloopkevers in de uiterwaarden

Zandloopkevers zijn typische dieren van zandverstuivingen en paden in heideterreinen. U kent ze wellicht wel. Vrij grote kevers die, als u er vlakbij komt, plots meters wegvliegen en dan weer dalen op een kale plek op het pad. Er leven verschillende soorten in Nederland, variërend van felgroen tot bruinig. Deze zomer werden ook in de Everdingerwaard en Goilberdingerwaard zandloopkevers gezien. Ze zochten hier dezelfde soort plekken op als ze op de hogere zandgronden doen, namelijk kale zandige plekken. Op de zomerdijk en op andere plaatsen hebben de Galloway koeien dit soort plaatsen gemaakt. Doordat ze er regelmatig terugkomen en dan met hun poten de grond open krabben en er heerlijk in liggen te rollebollen, blijven die plekken open en zandig.

Koninginnenpage plant zich voort op Caetshage

De koninginnenpage wordt zo af en toe bij Culemborg gezien. Heel soms worden er hier ook rupsen gevonden. Zo ook dit jaar op de Stadsboerderij Caetshage. We hadden wat rupsen van de koninginnenpage in kweek, zodat Annette deze in hun ontwikkeling kon volgen en filmen. Voor voedsel werd aangeklopt bij de Stadsboerderij Caetshage, omdat ze daar 'schone' onbespoten waardplanten hebben. We konden venkelplanten gebruiken, mits we tijdens de openstelling van de groenteverkoop (zaterdag van 10.00 - 13.00 uur en dinsdags van 10.00 - 15.00 uur) de rupsen aan de klanten lieten zien. Dat was natuurlijk prima en toen we op 5 september met een witbierflesje met Venkel en een koninginnenpagerups aankwamen werd deze netjes op de toonbank gezet, met een fraaie poster van de koninginnenpage en de rupsen. Achteraf was dat niet nodig geweest, want wat bleek? Nadat Annette er venkel was gaan halen, was een deel ervan geogst en boerin Baudine had, daarop nu attent gemaakt, ook rupsen in die venkel aangetroffen. Blijkbaar was een aantal weken eerder de koninginnenpage er al langs geweest en had er eitjes afgezet. Toen we later gingen kijken, vonden we maar liefst negen forse uitgegroeide rupsen! Uiteraard zullen ze proberen om de rupsen te laten verpoppen en gezond en wel de winter door te brengen, want welke biologische boerderij wil er geen schitterende koninginnenpages boven de groenten zien fladderen?

Laatste nieuws is dat er maandag 7 september een vlinder van de koninginnenpage aanwezig was op Caetshage en zich door vele kinderen en volwassenen heeft laten bewonderen.

Foto's. Van boven naar beneden van links naar rechts: Open zandige plek met Galloways, bronzen zandloopkever van boven, rups op venkelplant, de rups tentoongesteld op de balie

Geslaagde picknick in de Ketelvink

door Yme Jan Bosma
Foto's Ruud Post

Op zaterdag 5 september stond de picknick op het programma. De 2e activiteit van de NVWC in het nieuwe seizoen, na het zomerkamp.

Zo'n 25 NVWC'ers hadden zich aangemeld, mondeling dan wel via de mail. Helaas moesten een paar door omstandigheden verstek laten gaan. Uiteindelijk hebben we met 22 NVWC'ers van al het meegebrachte lekkers genoten. De bedoeling was om buiten bij elkaar te komen. De Ketelvink hadden we als "vluchtplaats" in het achterhoofd als het slecht weer zou worden. In het begin van de week zag het daar naar uit maar op vrijdag leek het goed buiten te kunnen. Vanwege de regen in de afgelopen week fietste ik vrijdagmiddag nog even door de Zump. Immers de plekken waar we konden neerstrijken, zouden te nat kunnen zijn. Te nat was niet het geval. Wat wel het geval was, was dat de gemeente kort te voren alle sloten had uitgebaggerd en dat de bagger op de slootkanten was neergelegd. En dat stonk! Voor mij een reden om te overleggen met Cocky of we het niet binnen zouden doen. Om in die stank te eten leek mij niet zo prettig. Je wilt toch van het eten genieten, ook van de geur van het eten.

Dus de Ketelvink. Iedereen vrijdagavond nog even gemild over deze wijziging. Je "hoopt" dan ook dat het gaat regenen. Een extra reden voor een goede keuze. Maar helaas (of gelukkig?) bleef het droog. Dat alles bedierf het plezier niet. Rond half 6, kwart voor 6 was iedereen aanwezig, ook diegenen die de mail hadden gemist. Na een welkomstwoord "viel" iedereen aan op de salades, de hartige happen en de hartige taarten. Daarbij was volop stokbrood, eventueel te beleggen met een lekker kaasje, beschikbaar. Als toetje had je de keuze uit taart, cake/tulband, fruitsalade en wafel. Voor het smeren van de kelen was er ook nog koffie, sap, wijn en bier. Gezellig keuvelend over wat al niet (van vogels en vlinders tot aan pensioenen, tentoonstellingen en vakanties) hebben we tot zo'n uur of 8 in de Ketelvink doorgebracht. Daarna is iedereen verzadigd en gelaafd geleidelijk aan naar huis gegaan. Arie (wie anders) heeft als laatste het licht uit en de Ketelvink op slot gedaan.

Al met al een geslaagde picknick.

De ooievaars arriveerden met een tussenpoos van een week in de loop van februari. In maart blijkt de slenk voor de kijkpost een aantrekkelijke verzamelplaats voor eenden: krakeenden, bergeenden, wintertalingen, smienten, kuifeenden en flinke groepen slobbeenden. Een leuk vogelballet als gelijktijdig tientallen baltsende paartjes slobbeenden in kringetjes om elkaar heen draaien. Pijlstaarteenden en nonnetjes werden in februari/maart alleen gezien in de plasjes aan de Veerweg Beusichem. In april broedden er mogelijk twee paar zomertalingen langs de slenk, de mannetjes waren in april enkele weken voortdurend waar te nemen. In mei zwom er veel donzig jong spul in keurige rijtjes achter vader/moeder wilde eend, bergeend, kuifeend en krakeend evenals achter grauwe ganzen en nijlganzen. Jonge zomertalingen werden niet gezien.

Grutto's

Dan de grutto's. Hoewel er landelijk voortdurend zorgelijke verhalen over de grutto de ronde doen (er waren er indertijd zo'n 100 000 in Nederland), zijn ze vanaf midden maart voortdurend op deze pleisterplaats aanwezig met enkele tientallen. Zo werden er op 17 maart 32 geteld, op 3 april 30, op 5 april 34. Eind april en ook in mei namen deze aantallen toe tot meermaals ruim 60 vogels. De vogels van april waren waarschijnlijk nog op doortocht naar het noorden. Eind mei, zijn er relatief veel licht gekleurde juveniele beesten naast steenrode adulten. Een uurtje voor schemertijd komen de meesten aan. Ze verspreiden zich wat en peuren dan een tijdje in bedding van de slenk, kennelijk is er steeds weer voedsel genoeg. Vervolgens op één poot, de kop tussen veren, veilig de nacht in. Staand in ondiep water blijkt een goede bescherming tegen vossen. In april en mei ontstaat er een grotere diversiteit die deels de zomer door stand houdt. Behalve kieviten, die er altijd wel zijn, werden er tureluurs (maximaal circa 20) en in kleine aantallen: bosruiters, kleine pleviertjes, kluten, oeverlopers, watersnippen en visdiefjes waargenomen. Op 29 april werden er 14 ooievaars geteld noordwaarts vliegend, naast het tweetal op het nest, waar inmiddels een jong geboren is. Bovenstaande waarnemingen vielen er ook begin juni te doen, maar dan aangevuld met lepelaars, een bruine kiekendief en gele kwikstaart. In het rietveld lieten de rietgors en kleine karekiet zich horen.

Piekervaring

Een piekervaring was de rode wouw, die ineens opdook en de hele vogelbevolking de schrik om het lijf bezorgde. Het markante roestbruine beest met de witte vlek op de ondervleugel en zijn zwaluwstaart vloog heen en weer in de lengte van de slenk en hield het toen voorgezien. Tenslotte een waarneming waar "de geleerden" het niet over eens worden. Eerste pinksterdag 31 mei aan het eind van de middag even met wat familieleden naar de kijkpost. Er kwam een zwermpje spreeuwen aanvliegen dat landde precies op de moddervlakte recht voor de kijkpost. De beesten lopen, zoals spreeuwen dat doen, driftig rond en pikken hier en daar wat. Ertussenin een opvallend licht vogeltje met lichtbruine dekveren, zonder kuif en met 'kleurloos' snaveltje dat hetzelfde gedrag vertoont en meteen opvalt tussen de donkere spreeuwen. Raadpleging van beschikbare vogelgidsen wijst mogelijk op een juveniele roze spreeuw. Alleen dat beestje is in ons gebied nog nooit eerder waargenomen en is sowieso een zeer zeldzame zwerfgast. Dus twijfels alom. Lars Jonsson schrijft "in de zomer alleen te verwisselen met leucitische Spreeuwen, waarvan de lichte partijen wit tot beige zijn" maar verheldert dat verder niet. Wel noemt Jonsson af en toe voorkomende zeer lichte spreeuwen. De ANWB-gids schrijft "als bleke juveniele spreeuw, maar verschilt door stompere snavel met gele basis en iets gekromd culmen". Ja kom daar maar eens om. We houden het maar op een toevallig extra licht gekleurd juveniel spreeuwetje. Misschien wordt het beestje nog elders in de omgeving waargenomen, dat zou interessant zijn.

VOORJAARSNOTITIES Kijkscherm Beusichemse Waard

Door Eric Schuurman

Na een wat tam winterseizoen waarin veel trekvogels, behalve ganzen en eenden, Nederland links lieten liggen, hebben we nu een mooi voorjaar. Vanaf maart ontstond er volop leven in de brouwerij en ervoeren we opnieuw dat de NVWC de kijkpost niet voor niets gerealiseerd heeft. Nogal wat bezoekers hebben hun waarnemingen genoteerd, waarbij een paar piekervaringen, maar daarover later. Natuurlijk zijn het geen systematische waarnemingen, en is ook niet ieders deskundigheid gegarandeerd, maar toch een verslag.

Het Steunpunt NME Culemborg is een samenwerkingsverband tussen de gemeente Culemborg en de Natuur-en Vogelwacht Culemborg. Per jaar worden er 10 thema-activiteiten georganiseerd, waarvan 6 met een natuur en/of milieuthema. Bij iedere activiteit helpen z'n 25 vrijwilligers bij de uitvoering. Het Steunpunt bevindt zich op de bovenverdieping van kinderboerderij 'De Heuvel'.

HET STEUNPUNT NME CULEMBORG

Activiteiten & nieuws

Foto's & teksten
Pauline Hoevenaars &
Gerben Overweg

Veel water op kinderboerderij De Heuvel

Op zondag 13 september viel er veel te leren over water op kinderboerderij De Heuvel tijdens de activiteit 'de bron'. Mede door de medewerking van Unicef en het Waterschap werd het thema water van alle kanten belicht.

Die zondag deden zelfs de weergoden mee aan het thema water op kinderboerderij De Heuvel. Tussen de buien door brachten 300 personen een bezoek aan de kinderboerderij. De bezoekers kregen gedurende deze middag een beeld van water als levensbehoefte, maar ook als bedreiging. Vijf vrijwilligers van Unicef lieten door middel van twee filmpjes zien hoe kinderen in de Derde Wereld omgaan met water, hoeveel moeite ze moeten doen om aan schoon water te komen en wat Unicef hierin betekent. Om aan den lijve te ervaren hoe zwaar het is om elke dag schoon water te gaan halen bij een waterput konden kinderen meedoen aan het waterdraagspel. Om de opgedane kennis van de filmpjes te testen was er een quiz uitgezet. Waterschap Rivierenland was aanwezig met een informatiepaneel over het rivierengebied. Een vrijwilliger van het waterschap vertelde met verve over het nut van onze dijken. Kinderen konden zelf dijken bouwen met zand en klei en aansluitend testen hoe het water zich een weg baande. Vrijwilligers van De Heuvel maakten met kinderen van het water uit de vijver drinkwater door het te filteren. Binnen werd er aandacht besteed aan de grote evacuatie van het rivierengebied in 1995 door middel van een tentoonstelling en een dvd. De jongste kinderen konden een bootje knutselen.

NME is dringend op zoek naar vrijwilligers

Voor de projectgroep die al deze Heuvelactiviteiten bedenkt en het programma in elkaar draait, zijn we naarstig op zoek naar een aantal mensen die met ons willen meedenken. Door vertrek van twee vrijwilligers is de resterende club te klein om alles in goede banen te kunnen leiden.

Vindt u het leuk om mee te helpen met deze succesvolle activiteiten voor kinderen van de basisscholen en vindt u het leuk om te organiseren, geeft u zich dan op via:

Pauline Hoevenaars, NME medewerker.

U kunt haar bereiken via p.hoevenaars@culemborg.nl of bel; 0345 477817.

Boter, kaas en eieren

Deze producten stonden centraal op dierendag bij de gelijknamige NME-activiteit op Kinderboerderij de Heuvel op zondag 4 oktober. Achteraf keek de vrijwilligersgroep terug op een zeer geslaagde activiteit. Prachtig najaarsweer, ongeveer 1000 enthousiaste bezoekers en passende activiteiten zorgden voor een gezellige sfeer.

Zowel de kinderen als hun ouders konden zich goed vermaken op deze middag. Er was van alles te beleven. Hoe maak je boter?. Hoe ontwikkelt een kuiken zich in een ei. Hoe gaat kaasmaken in z'n werk? Wat is het verschil in smaak tussen kaas van verschillende rijping? Op al deze vragen kon je een antwoord krijgen tijdens deze activiteit.

Daarnaast was er weer aandacht voor creativiteit en spel. De heuvel in de speeltuin was het startpunt van een kaasdragersrace. Als echte kaasdragers zorgden de kinderen ervoor dat de kazen veilig op hun bestemming kwamen. De deel was ingericht als knutselhoek. Kleuters konden kleurplaten over dieren inkleuren. Oudere kinderen konden op het terrein hun favoriete dier natekenen. Daarnaast kon er een echte kaasdragers-hoed gemaakt worden. Achteraf hebben de makers van de mooiste werkstukken een prijs ontvangen.

Uiteraard werden de dieren op deze dierendag niet vergeten. Om het kwartier hielp een tiental kinderen bij het voeren van de dieren. Ook het paard Lotte werd verwend. Ze werd uitgebreid geborsteld en mocht een paar ererondjes lopen.

Als organisatie was het geweldig om te zien hoe kinderen plat op hun buik dieren gingen natekenen, hoe ouders gefascineerd stonden te kijken bij het kaasmaken en hoe enthousiast ouders en kinderen te werk gingen bij het boter maken.

ZONDAG 8 NOVEMBER 13:30 - 16:30

Oer Groen

Weet jij wat postelein is en eet jij nog iedere week koolraap? Vandaag kun je veel leren over groentesoorten die je opa en oma als kind veel gegeten hebben. Waarom zie je deze soorten nu bijna niet meer? Bestaan ze niet meer? Zijn ze niet lekker? Koopt niemand het meer in de winkel? Heb jij wel eens aardpeer geproefd? Vandaag laten we vergeten groentesoorten weer herleven.

Bezoekadres 'de Heuvel'
Weithusen 63
4102 NV Culemborg

Postadres Steunpunt NME
Postbus 136
4100 AC Culemborg
tel: 0345 - 519 741
info@nme.culemborg.nl

Openingstijd voor scholen:
woensdag tussen 12.00 en 14.00 (m.u.v. vakanties)

Weekend- kamp 2009

DINGEN ZIEN DIE JE ANDERS NIET ZIET

tekst samengesteld door
Gijsje Robeer
Foto's
Wim Rubers & Ruud Post

De tentjes zijn weer afgebroken, de caravans weer op stal. Aan het einde van de schoolvakanties zijn ze nog even tevoorschijn gehaald door een aantal NVWC'ers om Groesbeek en omgeving 3 dagen onveilig te maken. Yme Jan en Jaaike Bosma hebben een mooie camping gevonden in deze prachtige omgeving.

Op 21 augustus zijn Joop en Miep Schuurman al aanwezig op camping Klein Amerika om iedereen wegwijs te maken, zij zijn een paar dagen eerder aangekomen. We missen de twee trouwe kampgangers Adrie en Wim Kievit, maar gelukkig zijn ze wel een dagje bij Joop en Miep op bezoek geweest.

Voor wie er nog niet geweest is, is de omgeving van Groesbeek echt een ontdekking. Wat een schitterend glooiende landschap! Bij een bezoek aan de sanitairschuur ontrolt zich een prachtig panorama. Direct de eerste avond wordt na de traditionele soep al een wandeling gemaakt in de omgeving en kunnen enige soorten genoteerd worden voor de indrukwekkende lijst die het uiteindelijk zal worden (zie elders in de Hak-al). Veel mooie foto's worden er gemaakt, de digitale camera heeft bij iedereen zijn intrede gedaan. Minke en Anne de Goederen hebben af en toe een spiekbriefje nodig om de camera te kunnen bedienen en komen desalniettemin voor een verrassing te staan: een prachtige volle maan die een campinglantaarn blijkt te zijn.... We besluiten de zaterdagavond met een traktatie van Tiny Post, die dit jaar haar verjaardag in Groesbeek viert.

Gladde slang

De zaterdag wordt in tweeën gesplitst: in de ochtend gaat onze wandeling via een oud, niet meer gebruikt spoorbaantje over de heide van de Mulderskop. Dat levert een voor ons sensationele vondst op: een gladde slang kan net niet snel genoeg wegglijpen tussen de bielzen. Weliswaar een jonkie van amper een maand, maar Anouk Post kan als een van weinige Nederlanders zeggen dat ze een gladde slang in handen heeft gehad. Aangemoedigd door ons enthousiasme

weet kenner Jilles Verdouw nog vele zandhagedissen, jonge alpenwatersalamanders, heikkickers en net gemetamorfoseerde groene kikkers op te sporen tijdens dit weekend. Het is fijn om te kunnen constateren, dat er in Nederland nog plekken zijn, waar reptielen en amfibieën zeker niet zeldzaam zijn. Paddenstoelen zijn er nog maar weinig, maar Wim Rubers doet toch een leuke vondst: de ruwe russula, mooi groen gekleurd en voorzien van kenmerkende schubjes. Deze onder eiken voorkomende soort schijnt erg achteruit te gaan. Heel mooi is ook de in volle bloei staande hemelsleutel, prachtige roze bloemen. We hebben hier een toevallige ontmoeting met een man die aan het vlechten is. Hij maakt een mandje van struikheide, een oude traditie in de streek naar hij vertelt.

De Bruuk

In de middag slenteren we rustig door het Staatsbosbeheerreservaat De Bruuk, dingen zien die je anders niet ziet, geen haast of gedwogens, goed weer, mooie omgeving. Ook in deze tijd van het jaar blijken er nog veel mooie bloemen te vinden te zijn. De net in bloei gekomen blauwe knoop in de velden veldrus valt erg op. Nog mooier zijn de verse hemelsblauwe bloemen van de klokjesgentiaan. Carla Rubers vindt ze heel verrassend om te zien tussen al dat dorre gras. Ze telt 30 bloeiende planten en is erg verbaasd dat we zomaar dit mooie draslandje in mogen, wat we dan ook doen. Even later komen we tot de ontdekking dat het toch niet de

bedoeling is van SBB: het verbodsbordje is nogal verdekt opgesteld. Bijzonder in de Bruuk is ook de kortschildkever *Staphylinus caesarius*, de 'keizerlijke' kortschild met z'n witte vlekjes op het achterlijf en de roodbruine dekschilden. De avonden zijn reuze gezellig, lekker eten en drinken met z'n allen en nog uren buiten zitten praten. Na een lekkere maaltijd van "de Chinees" doen we er nog wat avondwandelingetjes bij, steeds dezelfde route: eerst om stroop te smeren en daarna kijken welke nachtvlinders (en andere snoepers) er door aangelokt worden. Door de kille avond valt het wat tegen, maar er worden toch 3 soorten vlinders gezien.

Hoornaarrooflieg

Op zondagochtend wordt er een laatste gezamenlijke wandeling gemaakt, dit keer naar de Mookerheide. Hoogtepunt van de dag is toch wel de vondst van de hoornaarrooflieg, onze grootste inheemse vlieg waarvan de larven in mest leven (rijkelijk voorhanden met al die grote grazers) maar die erg achteruit schijnt te gaan. Het beestje vangt andere insecten uit de lucht zoals sommige libellen dat doen. De blauwvleugelsprinkhaan hier is ook heel mooi.

Vlinderwandelweekend

Na een gezellig lunch is het NVWC-kamp eigenlijk ten einde, maar Roedie en Gijsje Robeer hebben zich opgegeven voor het vlinderwandelweekend en wel voor de etappe Groesbeek - Mook. Gedurende dit weekend worden op het hele Pieterpad vlinders geteld. Het Pieterpad loopt van Pieterburen (Groningen) naar de Sint Pietersberg (Limburg) en is 480 kilometer lang. Voor dit speciale weekend is het Pieterpad opgeknipt in 92 etappes tussen de 5 en de 10 km lang. De bedoeling is dat tijdens dit weekend alle etappes gelopen worden en al wandelend alle vlinders langs het Pieterpad geteld worden en doorgegeven aan de Vlinderstichting. Een klein groepje NVWC'ers loopt de route van Groesbeek naar Mook. Een deel van de route gaat door het dorp waar vele buddleja's en andere vlinderbloemen in de tuintjes staan, maar de oogst valt wat tegen. Winnie Verdouw zou alles wat vliegt willen noteren, maar helaas tellen alleen de vlinders die je op naam kunt brengen. Vele witjes blijven anoniem. Op het Pieterpad-lijstje staan de aantallen die we hebben gezien en tussen haakjes het totaal aantal vlinders van die soort dat op dit traject gezien is gedurende het hele weekend. We kijken natuurlijk niet alleen naar vlinders, vermeldenswaard is ook een aantal planten, zoals de geelrode naalbaar, heggenrank en zegekruid.

En nog hebben sommige leden er niet genoeg van en knopen er nog één of meer dagen aan vast. Ook daarvan worden notities gemaakt. Op de Hatertse vennen wordt een zwartvoetkrulzoom gevonden, een zeldzame paddenstoel op dennenstronken die vaak vroeg in het seizoen verschijnt. Bij aanraking verkleuren de gelige plaatjes karakteristiek naar zwart.

Dit verslagje is een gezamenlijke bijdrage van de kampeerders, die er volgend jaar

Gladde slang

De gladde slang (*Coronella austriaca*) heeft ongekieldde schubben en daardoor een glad uiterlijk. De gladde slang wordt nogal eens verward met de adder maar verschilt daarvan door de ronde pupil, de duidelijk slankere bouw, een hooguit wat vage zigzagtekening en een langere staart. Gladde slangen komen vooral voor in heideterreinen, hoogvenen en op stuwwallen en zijn in hun verspreiding duidelijk beperkt tot zandgronden. Ze leven voornamelijk van jonge nestmuizen en soms ook hagedissen. De gladde slang is niet giftig en niet agressief. Gladde slangen zijn levendbarend, ze broeden de eieren uit in het moederlichaam.

De gladde slang is een zeldzame Rode Lijst soort (status=bedreigd) en staat vermeld als streng beschermd in de Europese Habitatrichtlijn. In de Conventie van Bern is de soort strikt beschermd. (Tekst Ravon).

Zandhagedis

De lengte inclusief staart is ongeveer 16 tot 20 centimeter, sommige exemplaren worden iets langer. De hagedis heeft een relatief kleine kop en stompe snuit. Het vrouwtje heeft donkerbruine flanken met een rij lichte, donker-omrandde vlekjes en een lichtbruine rug. Mannetjes hebben groene tot donkergroene flanken en buik. In de paartijd kleuren de flanken en buikzijde van de man groengeel tot helder groen en op de zijkanten van de rug is vaak aan iedere kant een rij gele vlekjes aanwezig die tot aan de staart doorloopt. Buiten de paartijd is het lastiger om mannetjes en vrouwtjes te onderscheiden. Mannetjes hebben een fijnere tekening en een grovere en bredere kop.

zeker weer bij hopen te zijn. Zou het kamp volgend jaar in het buitenland worden georganiseerd vanwege het 35-jarig jubileum?!

Blindertelling Pieterpad

15 (38) x Klein koolwitje
 15 (16) x Klein geaderd witje
 13 (15) x Distelvlinder
 3 (7) x Groot koolwitje
 6 x Bont zandoogje
 1 x Boomblauwtje
 1 x Gehakelde aurelia

Veldnotities en determinaties NVWC-kamp Groesbeek 21-23 (-24) aug. 2009

Vrijdag 21 aug. Aankomst en wandeling bij de camping.

Zandpaadjes en randen van akkers (asperges, wortels, koolzaad, bloemenmengsels, wijngaarden) bij de camping.

Planten
 Hondspeterselie
 Klein vogelpootje
 Eenjarige hardbloem
 Duits viltkruid!
 Bosdroogbloem
 Korenbloem (wild?)

Wantsen (op de bloemen in de bermen)
 Stictopleurus abutilon
 Nysius thymi
 Adelphocorus lineolatus

Kevers (vnl loopkevers onder het stro op de akker)
 Aspergehaantje
 Zwarte loopkever Pterostichus niger
 Anisodactylus binotatus
 Calathus melanocephalus

Zaterdag 22 aug. Via het parkeerterrein aan de Heumense Baan naar de oude spoorbaan bij de Hooge Hoenderberg tot aan het Zweefvliegterrein en via de heide van de Mulderskop weer terug.

Planten (geselecteerd)
 Klein springzaad
 Muursla (vrij zeldzaam)
 Bonte gele dovenetel
 Kruiwend zenegroen
 Zachte duizendknoop
 Zwaluw tong
 Tamme kastanje (veel jonge opslag)
 Aalbes
 Zoete kers
 Kleverig kruiskruid
 Grasklokje
 Hemelsleutel
 Muizenoor
 Framboos
 Zandblauwtje
 Valse salie
 Hazenpootje
 Hengel
 Paddenstoelen
 Gele aardappelbovist
 Gele hoorntjes
 Parelamaniet
 Ruwe russula Russula virescens (vrij zeldzaam)
 Regenboogrussula
 Zwavelkopjes

Vogels
 Standaardpakket (Koolmees, Pimpelmees, Merel, Roodborst, Vink, Groenling, Winterkoning, Boomklever, Boomkruiper, Houtduif)
 Goudhaantje, Buizerd (ook nest)

Reptielen
 Zandhagedis 5 juveniel, 1 adult
 Gladde slang 1 juveniel

Insecten
 Bont zandoogje 3
 Distelvlinder 2
 Boomblauwtje
 Kleine vuurvlieder 2
 Klein koolwitje
 Klein geaderd witje
 (Bruine eikepage, onzeker)

Bosmestkever (tientallen) Anoplotrupes stercorosus
 Veelkleurig aziatisch lieveheersbeestje
 Heidehaantje
 Elzenhaantje

Roodpootwants
 Nabis spec. (wants)
 Knopsprietje
 Bruine sprinkhaan
 Krasser

Ananasgal op Zomereik, veroorzaakt door het galwespe Biorrhiza pallida
 Aardappelgal op Zomereik, door een ander stadium van ditzelfde galwespe veroorzaakt

's middags SBB-reservaat De Bruuk

Kleine egelskop
 Kamfonteinkruid
 Groot hoefblad
 Brunel
 Grote ratelaar
 Blauwe knoop (massaal in bloei)
 Klokjesgentiaan (verse bloemen)
 Hypericum x desetangsi
 Veldrus
 Spaanse ruiter

Tormentil
Blonde zegge
Blauwe zegge
Bastaardklaver
Veenpluis
Wateraardbei
Kleine zonnedauw

Ongewervelden
Gewoon spitskopje
Sabelsprinkhaan
Kroosvlindertje
Gamma-uil
Eikenprocessievlinder (nest met cocons)
Bont zandoojje
Lantaarntje
Houtpantserjuffer
Bruine glazenmaker
Staphylinus caesareus (kortschildkever)
Tijgerspin

Zondag 23 aug. Mookerheide

Reuzenbalsemien
Klein springzaad
Bonte gele dovenetel
Hop
Dagkoekoeksbloem
Liggend walstro
Kruipbrem
Schapengras
Bochtige smele

Gewervelden
Das (alleen sporen: burcht, drol)
Zandhagedis 8 juv. 5 adult
Vogels: standaardpakket plus
Boerenzwaluw
Buizerd
Groene specht
Fitis
Holenduif
Gekraagde roodstaart
Roodborsttapuit (onzeker)
Turkse tortel

Ongewervelden
Hoornaarroofvlieg *Asilus crabroniformis*
Kleine vuurvlinder 8 exx.
Distelvlinder
Klein geaderd witje
Klein koolwitje
Bruin zandoojje
Atalanta
Kleine nachtpauwoog (cocon)
Veelvraat (rups)
Wekkertje
Knopspretje
Bruine sprinkhaan
Blauwvleugelsprinkhaan (zeldzaam!)
Bosmestkever (talrijk)
Groene zandloopkever
Veelkleurig Aziatisch LHB
Aarbeilookever *Harpalus rufipes*
Tijgerspin 4 exx.

's Middags vlindertelling Pieterpad, traject door Groesbeek en bovenlangs de camping

Citroenmelisse
Geelrode naalbaar

Heggenrank
Groot kaasjeskruid
Eenjarig bingelkruid
Zegekruid
Stinkende gouwe
Duizendknoopfonteinkruid (in poel bij Knapheideweg)
Waternavel (id.)

Putter

Grote wolbij *Anthidium manicatum*
Houtpantserjuffer (poel Knapheideweg)
Azuurwaterjuffer (id.)
Bruinrode heidelibel (id.)
Blauwe glazenmaker (id.)
(vlinderlijst apart)

Maandag 24 aug. Excursie met 6 overgebleven deelnemers naar de Hatertse en Overasseltse vennen.

Rankende helmblom
Witte snavelbies
Kleine zonnedauw
Ronde zonnedauw
Grote teunisbloem
Peterselievlier

Zwartvoetkrulzoom (zeldzaam)
Regenboogruissula
Gele aardappelbovist
Roodbruine slanke amaniet
Stinkzwam
Biefstukzwam

Ree

Buizerd
Grauwe gans (14 exx)
Wilde eend
Boomklever
Tuinfluiter
Boerenzwaluw
Braamsluiper
Dodaars (2 exx)
Kuiifeend (7 exx)
Canadese gans (69 exx)
Oeverloper
Torenvalk
Levendbarende hagedis (juv.)
Poelkikker (juv., onzeker) 12 exx
Heikikker
Alpenwatersalamander (juv) 2 exx

Distelvlinder
Bont zandoojje
Kleine vuurvlinder
Boomblauwtje

Vuurjuffer
Watersnuffel
Azuurjuffer
Gewone pantserjuffer
Oeverlibel

Mierenkever *Thanasimus formicarius*
Letterzetter
Nalassus laevioctostriatus
Zevenstippelig LHB
Schorsloopkever
Bosmestkever

Camping, verspreid over het weekend:

Huismus, Vink, Groenling, Koolmees, Pimpelmees, Kauw, Roek, Zwarte kraai, Houtduif, Roodborst, Witte kwikstaart, Buizerd, Kokmeeuw, Tuinfluiter, Boerenzwaluw, Turkse tortel, Holenduif

Wantsen (voortdurend uit de berken vallend):
Elasmostethus interstictus, Elasmucha grisea en *Pantilus tunicatus*.

Kevers in de tent:
Tuinschalebijter en Lapsnuittor.

De veldnotities zijn samengesteld en opgemaakt door Carla & Wim Rubers.

Groesbeek

De Romeinen wisten het al: in Groesbeek is het goed toeven. Verscholen tussen de heuvels en omringd door uitgestrekte bossen ligt, tegen de Duitse grens en vlakbij Nijmegen, de gemeente Groesbeek. Een sfeerrijke gemeente met de kernen Breedeweg, Berg en Dal, Groesbeek, Heilig Landstichting en De Horst. Deze dorpskernen onderstrepen het pittoreske met landwegen en verborgen straatjes met pandjes waar menigeen met genoegen naar zal kijken. Het Groesbeekse landschap rijk aan natuur met zijn fraaie heuvels en dalen, heeft zijn ontstaan te danken aan een wal die in de voorlaatste ijstijd, het Saalien (ca. 200.000 jaar geleden), door gletsjerijs werd opgestuwd. Ondanks de, na die tijd opgetreden erosie en afvlakking heeft het bosgebied op de stuwwal hier en daar nog een hoogte van meer dan 90 meter boven NAP. Hier ontstond een bijzonder natuureservaat die Groesbeek rijk is. De Bruuk. Al in 1940 is dit door de staat aangewezen als natuureservaat. In De Bruuk worden de zeldzame blauwgraslanden, een vegetatietype dat ooit algemeen was in ons land aangetroffen, die nu nog maar in enkele beschermde gebieden voorkomt.

SOVON Landelijke Dag 2009

De Landelijke Dag van SOVON Vogelonderzoek Nederland vindt dit jaar plaats op **zaterdag 28 november** in Concertgebouw de Vereniging te Nijmegen. De organisatie is weer in handen van SOVON Vogelonderzoek Nederland in samenwerking met Vogelbescherming en de Nederlandse Ornithologische Unie (NOU). Behalve een keur aan lezingen zijn er op deze inspirerende dag vele stands van vogelwerkgroepen, organisaties en handelaren met boeken, tijdschriften, kijkers, reizen en informatie. Altijd een goede gelegenheid om de laatste nieuwe vogelboeken te bekijken, een andere kijker uit te proberen of gewoon weer eens bij te praten met collega-vogeltellers. Het Concertgebouw De Vereniging is 5 minuten lopen van het Centraal Station.

Naast de SOVON-lezingen is er een parallelprogramma in de bovenzaal. Dit programma is op dit moment nog niet bekend, maar staat in het teken van het tienjarig bestaan van het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM). Houdt u de SOVON-website www.sovon.nl in de gaten voor het definitieve programma!

Landelijke Dag 2009

- 9.30 Zaal open
- 10.15-10.20 Welkomswoord door de dagvoorzitter
Frans Schepers (WNF)
- 10.20-10.45 Zomertalingen in Afrika smoren gaar in hun eigen vet
Leo Zwarts, Eddy Wymenga, Rob Bijlsma & Jan van der Kamp
- 10.45-11.10 If we are fat enough let's go! Climate change effects on spring migration of Greenland White-fronted Geese
Tony Fox (Aarhus University, Denmark) & Alyn Walsh (National Parks and Wildlife Service, Ireland)
- 11.10-11.20 Vogel-quiz i.s.m. Zeiss deel 1 de vragen
Harvey van Diek (SOVON)
- 11.20-11.45 Koffie
- 11.45-12.05 Vogelbalans 2009
Ruud Foppen (SOVON)
- 12.05-12.35 De Secretaris-Generaal **prof.dr.A.N. van der Zande**, van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit staat stil bij tien jaar NEM. Verder: Uitreiking Herman Klompprijs; Vrijwilliger van het jaar 2009.
- 12.35-14.0 Lunch
- 14.00-14.25 New insights into Common Tern life history
Peter Becker (Institut für Vogelforschung "Vogelwarte Helgoland")
- 14.25-14.50 MUS-tellingen en de stadsvogelindicator
Jip Louwe Kooijmans (Vogelbescherming) & Bram Aarts (SOVON)
- 14.50-15.30 Thee
- 15.30-15.45 Vogelquiz deel 2: de antwoorden & bekendmaking prijswinnaar Zeiss
- 15.45-15.55 ... de WILDzoekers laten hun avonturen zien ...
(WILDzoekers)
- 15.55-16.20 Een nieuwe parel in het Natte Hart: ontwikkelingen op vogeleiland De Kreupel
Mennobart van Eerden (RWS Waterdienst)
- 16.20-16.25 afsluiting door de dagvoorzitter

Symposium 10 jaar NEM: ogen en oren van de natuur

- 9.30 Zaal open
- 10.15- 10.20 Welkom door **Wilmar Remmelts, secretaris NEM** &
Opening door dagvoorzitter
Nico de Haan, Vogelkijkcentrum Nederland
- 10.20-10.45 Van verrekijker tot beleidsbril. De toestand van de natuur volgens het NEM
Rijk van Oostenbrugge, Planbureau voor de Leefomgeving, PBL
- 10.45-11.10 Weidevogels: hoe lang nog? Weidevogels in het NEM
Kees Scharringa, IAWM subwerkgroep fauna en Landschap Noord-Holland
- 11.10-11.40 Koffie
- 11.40-12.05 Pas op je tellen! 10 jaar haken en ogen van de NEM-natuurvertellingen
Arco van Strien & Leo Soldaat, Centraal Bureau Statistiek, CBS
- 12.05-12.35 In de grote zaal: De Secretaris-Generaal **prof.dr.A.N. van der Zande**, van het
Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit staat stil bij tien jaar NEM.
- 12.35-14.00 Lunch
- 14.00-14.25 De NEM-waarnemer: van vlindernet naar vlindernet.nl en verder... Het veld in:
vroeger, nu en in de toekomst
Kars Veling, Vlinderstichting
- 14.25-14.50 Nederland groet dicht (Landelijk Meetnet Flora) en andere uitkomsten van het
NEM flora-meetnet
**Piet Bremer, Provincie Overijssel, en Lodewijk van Duuren, Centraal
Bureau voor de Statistiek, CBS**
- 14.50-15.30 Thee
- 15.30-15.55 Vervroegen-verlaten-verschuiven-verdwijnen-verschijnen. NEM-tellingen als
barometer van klimaatverandering
Ruud Foppen, SOVON
- 15.55-16.20 Opbouw en afbraak? Tien jaar NEM paddestoelen
Eef Arnolds, Nederlandse Mycologische Vereniging
- 16.20 Afsluiting

(advertentie)

Nadat ik vorig jaar gevraagd ben om voor een andere vereniging opgeleid te willen worden voor scheidsrechter, heb ik naar veel wikken en wegen besloten in te gaan op deze uitnodiging. Deze activiteit vindt voornamelijk in het weekend plaats en brengt wat administratie met zich mee. Het is voorspelbaar dat daardoor het opmaken van de Hak-al ernstig in de knel komt. Hoe zeer het opmaken van de Hak-al aan mijn hart ligt, heb ik toch mijn beslissing genomen. Daarom is de redactie per 1 januari 2010 op zoek naar een of twee:

Lay-out-ers v/m

Werzaamheden:

Na een inwerkperiode bestaan de werkzaamheden uit het opmaken van onze vereningsblad de Hak-al, verschijnt 5 keer per jaar en een keer per jaar een jaarverslag. Tevens worden convocaties, die in de Hak-al verschijnen speciaal voor de web-site verzorgd. Ook het begeleiden van het drukwerk bij de drukker behoort tot je taak. Maar wanneer de Hak-al bij de bezorging is afgeleverd, zit jouw taak erop.

Bijzondere vaardigheden zijn niet vereist, hoewel kennis van Indesign wel een pré is.

Indicatie van tijd. Een gemiddelde Hak-al kan worden opgemaakt in twee weekenden en een paar avonden, exclusief de altijd vruchtbare maar erg gezellige redactievergadering.

Beloning, de dankbaarheid van de enthousiaste leden van de N.V.W.C.

Voor meer informatie: Ruud Post, 0345 - 510929, la.poste@planet.nl of Louis van Oort, 0345-576301, Lvanoort@planet.nl.

VRIJE TIJD EN HUISMOEDERS

Een van de clichés over ouders met jonge kinderen klopt: je hebt nauwelijks vrije tijd meer. Andere clichés over nachtrust en zo kan ik niet bevestigen. Maar die vrije tijd, ja die klopt. Al hangt het er wel een beetje vanaf wat je onder vrije tijd verstaat. Je kunt niet meer de dag zelf invullen. Die is grotendeels al bepaald. Het dagritme wordt bepaald door wakker worden en slaapje van de kleine. Boodschapjes, wasje draaien; het tempo ligt veel lager met een kleintje om je heen. Het wereldje is gewoon wat kleiner in de jaren dat je jonge kinderen hebt. Maar daar staat tegenover dat je toch ook wel rustig wat kan rommelen in en om huis. Met een schuin oog op de kleine, dat dan weer wel. In mijn geval met een schuin oog op Bart, twee jaar oud.

Een van de clichés over ouders met jonge kinderen klopt: je hebt nauwelijks vrije tijd meer. Andere clichés over nachtrust en zo kan ik niet bevestigen. Maar die vrije tijd, ja die klopt. Al hangt het er wel een beetje vanaf wat je onder vrije tijd verstaat. Je kunt niet meer de dag zelf invullen. Die is grotendeels al bepaald. Het dagritme wordt bepaald door wakker worden en slaapje van de kleine. Boodschapjes, wasje draaien; het tempo ligt veel lager met een kleintje om je heen. Het wereldje is gewoon wat kleiner in de jaren dat je jonge kinderen hebt. Maar daar staat tegenover dat je toch ook wel rustig wat kan rommelen in en om huis. Met een schuin oog op de kleine, dat dan weer wel. In mijn geval met een schuin oog op Bart, twee jaar oud.

Nachtvlinder

Kort voor de zomervakantie had ik weer zo'n prettige in-en-om-huis-dag. De was wapperde, Bart speelde met zijn schepje in de moestuin en ik zag een vlinder op het gras gaan zitten. Een nachtvlinder, dat zag ik meteen. En omdat ik dus alle tijd had om een beetje in en om huis te rommelen, kon ik ook deze nachtvlinder eens goed bekijken. Wat een mooi beestje. Hoe zou die nou heten? En tot mijn eigen verbazing haalde ik binnen eens even boekje om dat op te zoeken. Ik kan me niet herinneren dat ik dat vaker gedaan heb. Op vakantie wel, maar in de eigen tuin? Gek eigenlijk. Maar eens moet de eerste keer zijn. In het boek 'Nachtvlinders' van Paul Waring en Martin Townsend kwam ik al snel bij de uilen uit. En zo bladerend zag ik dat er geen twijfel mogelijk was: ik keek naar een huismoeder!

Wat een leuke bijkomstigheid. Juist door het zelf huismoeder zijn die dag had ik dit beestje op naam gebracht. Grappige naam voor een vlinder. Helaas vertelde deze gids er niet bij hoe de vlinder toch aan die naam komt. Logisch natuurlijk: dit is een entomologisch en geen etymologisch boek. Dat heeft een voor- en een nadeel. Het nadeel is, dat we niet zeker zullen weten waar de naam vandaan komt. Het voordeel is, dat ik daarvoor dus heerlijk zelf een suggestie kan doen.

Een gewone huismoeder

In de gids las ik over deze uil de volgende wetenswaardigheden: "Er bestaat geen voorkeur voor een bepaald biotoop en deze soort kan dus overal worden aangetroffen; vaak binnenshuis." En verder: "Een heel gewone soort, die verspreid over het hele land voorkomt." Persoonlijk denk ik, dat we daarom de verklaring van de naam 'huismoeder' ook niet al te ver moeten zoeken. Want geldt dat ook niet voor huismoeders in de mensenwereld? Je kunt ze overal waarnemen, zonder specifieke voorkeur voor een biotoop. Misschien net iets vaker in de Plantage of bij de kinderboerderij en rond begin en einde van de schooltijd ook wel vaak in groepjes bij het schoolhek. Maar een hele uitgesproken voorkeur voor een biotoop blijkt er niet te zijn. Ze zijn namelijk ook te vinden bij de Hema, de

supermarkt, of bij de kaasboerderij. Daar zit in ieder geval al een parallel. En dan ook nog vaak binnenshuis. Dat geldt voor zowel de nachtvlinder- als de mensenvariant.

En dan de algemeenheid: een hele gewone soort, die ook nog eens door het hele land te vinden is. Die gelijkenis is ook treffend. Het is gewoon niet zo bijzonder, huismoeder zijn. Ze zijn overal. Ze zijn veel in en om huis. Ik kan me er helemaal in herkennen. Ik heb er ook totaal geen moeite mee om 'gewoon' gevonden te worden. Hele volksstammen vrouwen en mannen willen beslist niet gewoon gevonden worden. Die vinden dat ze pas meetellen als ze bijzonder zijn. Die willen een flitsende carrière en dito zonnebril. Die willen dingen doen die nog nooit iemand anders gedaan heeft (als dertienjarige alleen de wereld rond, bijvoorbeeld). Dat alles, terwijl gewoon ook leuk kan zijn. Heb je zomaar tijd om een huismoeder in je tuin te zien. Je zou toch willen dat je zo'n huismoeder was, als mensen- of als vlindervariant? Hoewel...

Triest einde

Die dag had ik dus een nachtvlinder goed bekeken. Ik had hem op naam gebracht. Ik had wat gemijmerd over het leven, over bijzonder of gewoon zijn. En nu vond ik het een mooi moment om Bart eens goed naar een nachtvlinder te laten kijken. Dit exemplaar bleef prachtig stil op het gras zitten. Dus ik klapte de nachtvlindergids dicht., stond op en wilde naar de schuur lopen, waar Bart wat aan het rommelen was met zijn kruiwagentje. Maar nog voor ik bij de schuur was aangekomen, kwam er een huismus aanvliegen. In een flits zag ik dat de huismoeder de huismoeder opat en weer verder vloog. De ene gewone soort eet de andere op. Ook dat is heel gewoon. Maar ik blijf het gewoon een triest einde vinden van die andere huismoeder...

Huismoeder. Foto (l.): Paul van Veen, foto (r.) Kars Veling.

Periode: juni - september 2009

VAN DE Leesplank

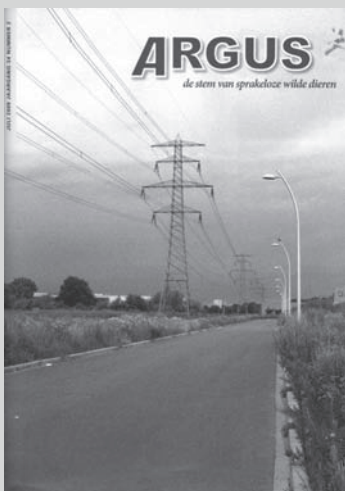
door Leo van der Kooij

Om alle ontvangen bladen, die stuk voor stuk lezenswaardige artikelen en interessante nieuwsfeiten bevatten, ook maar enigszins recht te doen, zou het voor schrijver dezes een immense krachtproef en voor de lezers van Hak-Al een uitputtingslag worden. Vandaar dat ik mij omwille van des schrijvers gemoedsrust en des lezers uithoudingsvermogen wil beperken tot een globaal overzicht met hier en daar de aandacht voor een artikel of nieuwsfeit dat ikzelf opmerkelijk en voor de leden van de NVWC relevant acht. Wie mij de selectie hiervan wil betwisten of wiens leeshonger hiermee niet bevredigd is, kan ik van harte een bezoek aan ons clubhuis De Ketelvink aanbevelen, alwaar in de lectuurbak alle tijdschriften voor de leden ter inzage klaar liggen.

Hier dan mijn selectie.

't Altenatuurtje

Over sprinkhanen komen we zelden iets tegen in de tijdschriften. Vandaar dat ik aangenaam verrast was dat in 't Altenatuurtje een artikel over deze insecten is opgenomen. In het land van Heusden en Altena zijn sinds 2003 maar liefst drie nieuwe soorten waargenomen. Met de kustsprinkhaan, het zuidelijk spitskopje en de zuidelijke boomsprinkhaan is het aantal soorten op zestien komen te staan. De bramensprinkhaan heeft zich sindsdien ook fors weten uit te breiden.

Argus

In Argus was ik aangenaam getroffen door het artikel "Aanbevelingen voor wilde dieren in het Nederlandse landschap". Op een originele manier vestigt de auteur de aandacht op de problemen die wilde dieren in ons door mensen dichtbevolkte land kunnen tegenkomen en hoe zij die het beste kunnen ontlopen. Lees de tien punten die onder de aandacht van wilde dieren worden gebracht op bladzijde 18 tot en met 20.

Bomennieuws

Natuurlijke liefhebbers kijken graag naar bomen. Helaas moeten zij vaak vervelende zaken constateren. Telkens blijken er ziekten op te duiken die aanslagen plegen op de gezondheid van allerlei boomsoorten. Tegenwoordig lijkt er geen enkele boomsoort te zijn die daaraan ontkomt. Naast de bekende iepziekte en de verwoestende bloedziekte bij de paardenkastanjes is er nu sinds vorig jaar de massariaziekte in platanen opgedoken. Het is een schimmelaantasting die leidt tot takbreuken.

De Dompfoorn

Op de pagina's met waarnemingen (blz. 30 tot en met 36) in De Dompfoorn kun je veel waarnemingen vinden die in het natuurontwikkelingsgebied in de uiterwaarden bij Everdingen gedaan zijn. Een goede aanvulling van de waarnemingen van onze leden in dat gebied.

De Levende Natuur

Het agrarische gebied wordt steeds minder aantrekkelijk voor onze weide- en akkervogels.

Een duidelijk teken dat de biodiversiteit achteruit holt. Om deze vogelsoorten nog een kans te geven, zijn beheersmaatregelen noodzakelijk. In nummer 4 van De Levende Natuur wordt uitgebreid aandacht besteed aan de voorwaarden waaraan een effectief weide- en akker- vogelbeheer moet voldoen. Lees de vijf artikelen. Het laatste artikel in dit nummer gaat over wolfspinnenonderzoek in de Millingerwaard. Omdat dit onderzoek door de Wageningen Universiteit zich in het rivierengebied afspeelt, is dit ook voor onze omgeving van belang. Op ons kamp in Groesbeek is ondermeer het natuurgebied De Bruuk bezocht. In nummer 5 van De Levende Natuur staat een mooi artikel over dit gebied. Het gaat over het herstel van blauwgraslanden in dit voor de wilde flora zo belangrijke reservaat. (bladzijde 209 tot met 214). Het artikel over natuurontwikkeling in de uiterwaarden m.b.t. hoe trekkende en overwinterende vogels hierop reageren, is natuurlijk voor onze leden het belangrijkste. (zie bladzijde 231 tot en met 234).

Lutra

Boommarters, meervleermuizen en de Nederlandse Rode Lijst van de zoogdieren zijn de onderwerpen die in Lutra aan de orde komen.

Rivierenmagazine

Ooit bestond het plan om in Culemborg een Nationaal Fruitmuseum op te richten. Dit project is een stille dood gestorven, maar nu gaat op particulier initiatief in Ochten een Nationaal Fruitpark van start. Overigens staat dit tijdschrift vol met artikelen over projecten en natuurontwikkeling in het Rivierengebied. Voor iedereen die hiervoor interesse heeft en zich daarbij betrokken voelt, is dit tijdschrift naar mijn mening verplichte kost.

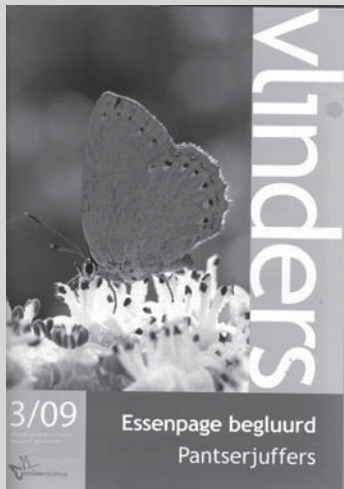
SOVON-nieuws

De steenuil staat landelijk in de aandacht en ook onze vogelwerkgroep is druk bezig met het in kaart brengen van de steenuilterritoria in ons werkgebied. In SOVON-nieuws lezen we hierover op bladzijde 7 en 8. Het bijgevoegde kaartje laat zien waar de meeste steenuilen zich in ons land ophouden. Onze omgeving is een van de beste gebieden voor ons kleinste uiltje.

Terra

Alles over alternatieve energiebronnen en duurzaamheid lezen we in Terra. Iedereen kan meehelpen bijvoorbeeld door de "stroomslurpers de deur uit te

doen. Hoe dat moet lezen we op bladzijde 10 tot en met 12.

Vlinders

Dat het met de vlinderstand niet goed gaat moge een open deur zijn. Illustratief wat de achteruitgang betreft, is het kaartje op bladzijde 15 van Vlinders. Op dit kaartje is streeksgewijs aangegeven waar en in welke mate er in de verschillende streken van ons land van achteruitgang sprake is. Uit het kaartje blijkt dat de duinen de grootste klappen hebben gekregen. In het bijbehorende artikel wordt op de oorzaken ingegaan. Pantserjuffers zijn een in ons land vijf soorten tellende groep binnen de waterjuffers. Met een mooie serie foto's worden de verschillen tussen de soorten

duidelijk gemaakt. Deze welkome hulp bij de determinatie vinden we op bladzijde 16 tot en met 18.

Vogelnieuws

Vogelnieuws nummer.4 is grotendeels gewijd aan vogels en klimaat. Illustratief in dit verband de vervroeging van de eileg van koolmees, pimpelmees en bonte vliegenvanger die door het nestkaartenproject zichtbaar is gemaakt.

Zoogdier

In de duinen bij Zandvoort zijn vorig jaar in een afgesloten gebied wisenten uitgezet. De wisent ook wel -verwarrend- Europese bizon genoemd, is het grootste nog levende landzoogdier

van Europa. Op het nippertje is dit imposante dier van uitsterven door menselijk toedoen gered. In Zoogdier is een artikel over deze introductie opgenomen. De auteurs geven een uiteenzetting van de voorlopige resultaten van het ecologisch onderzoek dat gedurende de introductieperiode aan deze dieren wordt gedaan. Inmiddels zijn er twee kalfjes geboren (foto bladzijde 31). Imposant is de wisent, maar aaibaar zeker niet. Wat die laatste eigenschap betreft, hebben eekhoorns het goed getroffen. De populaire bosbewoner is dan ook de winnaar geworden van de zoektocht naar het leukste, aantrekkelijkste en meest bijzondere zoogdier van Nederland. Deze zoektocht vond plaats op initiatief van de zoogdierverseniging in samenwerking met het maandblad Grasduinen. De complete uitslag staat op bladzijde 9. De egel is met de tweede plaats gaan strijken.

Onder de titel Plannen en Prestaties presenteert Geldersch landschap en Geldersche Kasteelen (afgekort GLGK) haar JAARVERSLAG over 2008. Het verslag dat naar alle donateurs is toegezonden, ziet er fraai uit.

Overzicht van de ontvangen tijdschriften:

- ˆt Altenatuurtje, natuurbeschermingsvereniging ALTENATUUR, jaargang 28 nummer 3, juni 2009
- Argus, De Faunabescherming, jaargang 34 nummer 2, juli 2009
- Blad, IVN Tiel, jaargang 21 nummer 3, zomer 2009
- Bomennieuws, de Bomenstichting, jaargang 34 nummer 2, zomer 2009
- De Dompheern, Natuur-en Vogelwacht De Vijfheerenlanden, jaargang nummer 2 juni 2009
- Groene Hart Visie, Stichting Groene Hart, nummer 25, juni 2009
- De Kruisbek, Vogelwacht Utrecht, jaargang 52 nummer 3, juni 2009
- De Levende Natuur, jaargang 110 nummers 4 en 5, mei en juli 2009
- Lutra, Zoogdierverseniging Nederland, Vol. 52 nummer 1, juni 2009
- Mooi Gelderland, Geldersch Landschap en Geldersche Kasteelen, jaargang 6 nummer 2, zomer 2009
- Natuurbehoud, Natuurmonumenten, jaargang 40 nummer 2, zomer 2009
- Rivierenmagazine, Provincie Gelderland en Dienst Landelijk Gebied, nummer 21, zomer 2009
- SOVON nieuws, SOVON Vogelonderzoek Nederland, jaargang 22 nummer 2, juni 2009 Terra, stichting Natuur en Milieu, nummer 03, zomer 2009.
- Van Nature, Natuurmonumenten, jaargang 19 nummer 5, juni 2009
- Vlinders, De Vlinderstichting, jaargang 34 nummer 3, augustus 2009.
- Vogelnieuws, Vogelbescherming Nederland, nummers 3 en 4, juni en augustus 2009
- Vogels, Vogelbescherming Nederland, jaargang 29 nummers 2 en 3, lente en zomer 2009
- Zoogdier, Zoogdierverseniging, jaargang 20 nummer 2 zomer 2009

Verder ontving de vereniging nog het jaarverslag 2008 van Geldersch landschap en Geldersche Kasteelen.

Labbegat

VERSLAG PLANTENEXCURSIE
20 JUNI 2009

Tekst & foto's
Kees van de Vate

Een groepje van zes NVWC'ers heeft op 20 juni een plantenexcursie gemaakt naar het Labbegat. Dit is een terrein van Staatsbosbeheer in de Langstraat, tussen Waalwijk en Waspik, dat voor het publiek gesloten is maar voor ons onder begeleiding toegankelijk was.

Het bestaat uit schraal grasland en veenmosrietland en is botanisch zeer bijzonder, omdat hier kwelwater van onder de hoge zandgronden van Brabant aan het oppervlak komt en afstroomt richting Maas. Dit water is rijk aan ijzer en zeer voedselarm, wat resulteert in een rijke flora van een schraal en vochtig type, die thans Europese bescherming geniet. De lijst met waargenomen soorten telde er niet minder dan 86. Natuurlijk veel russen, biezen, zeggen en grassen (in totaal wel 50, waaronder niet minder dan 19 zeggen) maar ook feeërieke verschijningen als beenbreek, welriekende nachtorchis, teer guichelheil en kleine en ronde zonnedauw. Ik noem verder exclusieve soorten als dennenwolfsklauw, dubbelloof (zie foto) en pilvaren (sporenplanten), gele zegge, galigaan, vlottende bies, geelhartje, schildereprijs, enz. We hebben onze ogen uitgekeken! We werden begeleid door de enthousiaste beheerder Ad Wagemakers, een senior die ons in sappig Brabants inwijdde in de geheimen van het terrein. Hij had bijzondere didactische kwaliteiten en we kregen stuk voor stuk de beurt (ook Wim Rubers!) om te vertellen wat we precies zagen en waarom dus bijvoorbeeld een bepaalde plant padderus of veldrus was. Je voelde je weer helemaal in de schoolbanken. Een aangename en instructieve excursie!

Van binnen naar buiten, van buiten naar binnen

EEN CONTINU PROCES, NODIG VOOR EEN LEVEND(IG)E NVWC

Als natuurliefhebbers gaan we graag 'naar buiten'. Een eufemisme voor 'natuur'. En kunnen we door omstandigheden niet fysiek naar buiten dan houden we oog voor dat buiten dicht bij huis: die ene koolmees in de tuin, de distelvlinder op de balkon-verbena of desnoods door het kijken van een natuurfilm. Hoe verschillend we ook zijn, of we nu voor dag en dauw genieten van vleermuizen of alleen met stralend weer op vlinders uitgaan, we ervaren allemaal 'het buiten' als een verrijking voor onszelf (= binnen).

Wat voor ieder van ons geldt als persoon, geldt volgens mij ook op verenigingsniveau. Leden van de insectenwerkgroep treden al enkele jaren succesvol naar buiten met activiteiten in de omgeving van Eva-Lanxmeer, zoals de Nationale Nachtvliedernacht en het C4real festival. Tientallen NVWC-leden hebben in de loop van de 15 jaren bijgedragen aan de activiteiten van het steunpunt NME, op kinderboerderij de Heuvel en met de Natuurfeestdag. Met de cursus 'natuurlijke erven' en de boerenzwaluw- en steenuilinventarisatie hebben vogelwerkgroepleden actief contacten met boeren en buitenlui gelegd. In al die situaties zijn waardevolle gesprekken gevoerd met niet-leden die natuur ook waardevol (hebben leren) vinden. Het delen van kennis en ontstaan van wederzijds begrip zijn niet alleen een verrijking voor onze club. Ze leggen misschien ook de basis voor kleine veranderingen met hopelijk grote positieve gevolgen voor de Culemborgse natuur.

'Van binnen naar buiten, van buiten naar binnen' is dan ook een belangrijke leidraad voor je NVWC-bestuur. Dat blijft niet bij woorden. Drie voorbeelden waarmee we dat zichtbaar maken.

a. Leden en werkgroepen in bestuursvergaderingen.

Wij willen buiten het bestuurskringetje blijven treden door actief deel te nemen aan de verschillende activiteiten van onze vereniging. Elke bestuursvergadering nodigen we een werkgroep uit om met ons een half uurtje van gedachten te wisselen. Op deze wijze hopen we zo goed mogelijk voeling te houden met alle clubgeledingen. Jandirk Kievit en Harry van de Warenburg hebben als vertegenwoordiger in de gemeentelijke MilieuAdviesRaad (MAR) de spits afgebeten in de augustusvergadering. We hebben goede afspraken gemaakt om hen meer ruggensteun te kunnen bieden bij het behartigen van de natuurbelangen op het gebied van Ruimtelijke ordening. Voor de oktobervergadering hebben we de vogelwerkgroep uitgenodigd.

b. Lezingen

In het lezingenseizoen 2009-2010 vragen we werkgroepen om meer naar buiten te treden met hun activiteiten en de resultaten van hun inventarisaties te delen met de bezoekers van onze lezingavonden. Het is ons namelijk opgevallen dat lezingen van eigen leden en/of over ons eigen werkgebied het beste worden bezocht. Het bestuur zal ook zoeken naar interessante combinaties met andere verenigingen. Zo staat er voor dit najaar een combinatielezing met de cultuurhistorische vereniging Voet van Oud-Heusden gepland. De haalbaarheid en meerwaarde van een combinatielezing met de Vereniging voor Agrarisch natuur- en landschapsbeheer Tieler- en Culemborgerwaarden is onderwerp van gesprek.

c. Tsjiepl!!, de E-nieuwsbrief voor leden en belangstellenden.

Als het goed is geen nieuws, maar een recente bekende. Het bestuur heeft zich voorgenomen om maandelijks een digitale natuurnieuwsbrief uit te brengen voor NVWC-leden en andere belangstellenden. Tsjiepl!! valt ook te downloaden van de NVWC-site. Aanmelden voor Tsjiepl!! kan via nieuwsbrief@nvwc.nl. Nieuwsberichten en goede links zijn van harte welkom.

Kortom, van binnen naar buiten ...van buiten naar binnen... een continu proces waar ieder van ons aan bij kan dragen. Het bestuur nodigt je daar van harte voor uit, voor een levend(ig)e NVWC.

Jouke Altenburg
voorzitter

mei - augustus 2009
door Dirk van Opheusden

Al zijn we inmiddels aan de herfst begonnen, in deze Hak-al kan de lezer nog nagenieten van waarnemingen uit lente en zomer. Voor de een helpt het misschien tegen een beginnende najaarsdepressie, voor een ander is het wellicht net het laatste zetje om er middenin te belanden. Bent u zo'n pechvogel? Wat extra zonlicht schijnt te helpen. Dus aan die jas en de deur uit! De kans dat u de soorten uit deze rubriek nog tegenkomt, is klein. Maar wellicht ziet u iets anders leuks? Er valt genoeg te beleven rond Culemborg. Zoals uit het verhaal over de glasvleugelvinders blijkt, hoeft u er je eigen tuin niet eens voor uit. Meld al die leuke waarnemingen aan waarnemingen@nvwc.nl.

HYBRIDE TJIFTJAF X FITIS

Fitis.

Woensdag 20 mei 2009

“Bij het station hoorde ik een tjiftjaf heel heftig zingen waarna de zang eindigde als een fitis. Dat herhaalde hij nog enkele keren. Ik heb begrepen dat kruisingen bestaan tussen deze twee soorten dus het zou een tjifis/fitjaf kunnen zijn. Maar ook een imitatie van een tjiftjaf door een fitis of andersom. Een paar jaar geleden heb ik ook zo iets gehoord aan de Goilberdingerdijk.” (Berry Lucas)

Toelichting

Op Waarneming.nl worden uit het hele land van tijd tot tijd kruisingen (hybriden) van tjiftjaf x fitis gemeld. Van de meeste zijn de melders, net als Berry, niet zeker. Fitis en tjiftjaf lijken zoals bekend uiterlijk erg veel op elkaar. Het is vrijwel ondoenlijk om in het veld zo op het oog een hybride te determineren. Achteraf is al helemaal niet meer vast te stellen of Berry echt een hybride heeft waargenomen. Dat kan niet worden uitgesloten, maar er is een andere mogelijke verklaring die waarschijnlijker is.

Gemengd huwelijk?

In het algemeen doet 'de natuur' erg haar best om hybridisatie te voorkomen. In het proces van speciëring (vorming van verschillende soorten uit een gemeenschappelijke voorouder) is er een moment dat de twee nieuwe soorten genetisch zo van elkaar zijn gaan verschillen dat ze zich niet meer samen kunnen voortplanten. Soms kan een gemengd koppel nog wel nakomelingen krijgen, maar zijn die nakomelingen vervolgens onvruchtbaar. Het genetische pad naar de toekomst loopt dan dood. Uit het oogpunt van verspreiding en voortbestaan van genetisch materiaal is zo'n onvruchtbare hybride een vorm van kapitaalvernietiging. Toch komt hybridisatie wel voor. In sommige gevallen draagt het juist wél bij aan het voortbestaan van soorten, zoals is aangetoond in een onderzoek naar bonte- en withalsvliegenvaarders. Maar dat is niet de norm.

De kans op een kruising tussen twee vogelsoorten in het wild is het grootst in gebieden waar twee sterk gelijkende soorten voorkomen, maar waarvan de ene soort veel zeldzamer is dan de andere. Vogels die geen partner kunnen vinden van de eigen soort kiezen dan soms voor een partner van de algemener voorkomende, sterk gelijkende soort. Dat Berry's waarneming een nakomeling betreft van zo'n gemengd huwelijk is echter niet heel waarschijnlijk. Voor het werkgebied van de NVWC laat Waarneming.nl in heel 2008 51 tjiftjaf-waarnemingen zien en 13 fitis-waarnemingen. Daar zit dus wel verschil tussen, sterker zelfs dan het landelijke beeld. Maar dat fitissen in ons werkgebied zo 'zeldzaam' zouden zijn dat ze geen partner van de eigen soort kunnen vinden, druist toch tegen het gevoel in. Wat kan er nog meer aan de hand zijn?

Ontwikkelingsstoornis

Enig speurwerk leidt naar een artikel in *British Birds* van mei 2007. Het artikel verwijst naar twee wetenschappelijke onderzoeken naar gemengd zingende zangers van (onder meer) het geslacht *Phylloscopus* (waartoe ook tjiftjaf en fitis behoren). Uit deze studies (Helb et al, 1985 en Baptista & Kroodsma, 2001) blijkt dat het in vrijwel alle 'fitjaf'-gevallen gaat om fitissen, waarbij iets fout is gegaan in het proces volgens welke de jonge vogels leren zingen. Daardoor nemen zij gedurende dit proces het zangpatroon over van een andere (verwante) soort. Speciaal wanneer die soort in grotere aantallen voorkomt dan de eigen soort. En zoals we net zagen komt de tjiftjaf bij ons inderdaad meer voor dan de fitis. Dat maakt het aannemelijk dat wat Berry heeft gehoord waarschijnlijk geen hybride is geweest, maar een fitis met een ontwikkelingsstoornis. (Bronnen: *Waarneming.nl*, *British Birds* mei 2007, 'Mating decisions in a hybrid zone, dissertatie van Thor Veen, RUG 2008 (Nederlandse samenvatting))

Rode Wouw

Rode Wouw.

Rode Wouw.

Maandag 1 juni 2009

Tweede Pinksterdag rond 20.00 uur voor het kijkscherm in de Beusichemse Waard: ineens alle vogels luidruchtig de lucht in. Een twintigtal tureluurs, flink wat kieviten, enkele kleine plevertjes en wat grutto's. Alleen de bergeenden reageerden niet erg. En daar scheerde een rode wouw naar beneden volgde de waterloop, keerde een paar keer en joeg hier en daar nog iets op maar bleef op z'n markante vleugels. Alleen de grutto's waren vrij snel terug, de kleinere vogels hielden het kennelijk voor gezien. Kortom een piekwaarneming. (**Eric Schuurman**)

Toelichting

Het een vrij late rode wouw die Eric heeft gezien. Het zwaartepunt van de waarnemingen (niet alleen in Culemborg, maar ook landelijk) ligt in de maand april, met maart en mei als goede tweede. We pikken dan het nodige mee van de voorjaars-trek van rode wouwen naar hun broedgebieden in noordelijk Duitsland en Zweden. Van de najaarstrek zien we zeker in het westen van Nederland minder. De route van de najaarstrek ligt namelijk oostelijker dan die van de voorjaars-trek.

Jachttechniek

Eric's waarneming is echter niet alleen bijzonder om de tijd van het jaar. Hij zag een jagende rode wouw, en dat is zeldzaam voor Culemborgse begrippen. De meeste rode wouwen worden overvliegend gezien, al dan niet samen met andere roofvogelsoorten in een thermiekbek. De beschrijving die Eric geeft is typisch voor de jachttechniek van de rode wouw: een min of meer lage zoekvlucht 10-60 m boven open land of water. Dat het aanwezige vogelvolk in paniek raakte, is terecht; vogels zijn rodewouweneten (tot ongeveer 80 procent van de prooien).

Wintervoeding

Tot in de jaren negentig heeft de rode wouw ook in Nederland gebroed, zij het niet in grote aantallen (twaalf zekere broedgevallen in de jaren '70, '80 en '90). Over het geheel gezien gaat het redelijk goed met de soort. Op sommige plaatsen is sprake van een achteruitgang, maar bijvoorbeeld in Zweden zit de soort in de lift. Daar worden de vogels 's winters ook bijgevoerd. Vogelbeschermers willen zo stimuleren dat de rode wouwen de winter in de buurt doorbrengen, in plaats van de trek te ondernemen naar de landen rond de Middellandse Zee. Daar lopen ze nog altijd het risico om slachtoffer te worden van de jacht.

(Bronnen: *Waarneming.nl*, *Roofvogels van Nederland* (KNNV Uitgeverij, 2007); *Roofvogels en Uilen* (Tirion, 2006))

Glasvleugelvinders

Dinsdag 16 juni 2009

Vlinderroutes gelopen. Thuis nog even een rondje door de tuin. Hier loop ik tegen een bessenglasvlinder aan. Een vrouwtje (3 gele bandjes). (**Co Sielhorst**)

Dinsdag 30 juni 2009

Tot vorige week nooit glasvleugelvinders gezien. Nu al de tweede soort binnen een week: een appelglasvlinder. Gezien in de Goilberdingerwaard. Ze drinken ook overdag nectar. (**Co Sielhorst**)

Glasvleugelvlinder. Foto's Co Sielhorst.

Toelichting

De bessenglasvlinder en de appelglasvlinder horen bij de familie van de wespvlinders (Sesiidae). Een bijzondere groep vlinders, om een aantal redenen: ze behoren tot de nachtvlinders, maar vliegen overdag – sterker nog, het liefst bij flink zonnig weer. Daarnaast bedienen ze zich van een vorm van mimicri: ze lijken uiterlijk op een wesp, waardoor predatoren worden afgeschrikt. De imitatie wordt vervolmaakt door de doorzichtige vleugels, iets waarmee ze zich van alle andere vlinders onderscheiden. Aan die doorzichtige, 'glazige' vleugels dankt een aantal leden van de familie zijn naam. Wereldwijd zijn er ongeveer duizend soorten, waarvan er dertien in Nederland voorkomen.

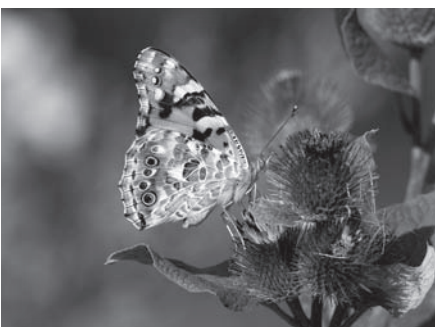
De bessenglasvlinder is een klein vlindertje; de voorvleugellengte is acht tot tien millimeter. Kop, borststuk en achterlijf zijn zwart, waarbij over het achterlijf drie (vrouwje) of vier (mannetje) smalle gele banden lopen. De soort wordt weinig waargenomen, maar vermoed wordt dat het toch geen zeldzaam vlindertje is – hij valt gewoon nauwelijks op. De bessenglasvlinder komt verspreid over het land voor, vooral in tuinen en volkstuinen. Dus wie een volkstuin heeft, vooral als er bessenstruiken in staan (aalbes maar ook kruisbes en zwarte bes), kent ze misschien wel. Er vliegt maar één generatie bessenglasvlinders, en wel van medio mei tot eind juli. De rups overwinteren in takken van de bessenstruiken.

De appelglasvlinder komt ook in het hele land voor maar is gemiddeld genomen zeldzamer dan de bessenglasvlinder. De soort heeft als status 'kwetsbaar'. In oude appelboomgaarden is hij vrij gewoon en soms zelfs talrijk. In ons werkgebied is de soort dus wellicht nog redelijk vertegenwoordigd. De appelglasvlinder is iets groter dan de vorige soort (lengte voorvleugel: 9 tot 11 mm) en is ook zwart, maar dan met één rode band rond het achterlijf. Als waardplanten heeft hij appelbomen, maar ook kersen, peer en meidoorn. De appelglasvlinder vliegt iets later dan de bessenglasvlinder, namelijk van eind mei tot eind augustus. De rups overwintert onder de bast van de boom.

Wie vindt dat bessen- en appelglasvlinders er niet heel erg wespachtig uitzien: zoek op vlindernet.nl eens naar de frambozenglasvlinder. Die ziet er redelijk overtuigend uit. Of kijk eens naar de hoornaarvlinder, lid van dezelfde familie, die zich bij verstoring ook nog eens wespachtig gedraagt. Andere familieleden zijn onder andere gekraagde wespvlinder, wilgenwespvlinder, berkenglasvlinder en elzenwespvlinder.

(Bronnen: Vlindernet.nl, Waarneming.nl, Het inventariseren van Wespvlinders (Sesiidae) met behulp van feromonen; Theo Garretsen, De Levende Natuur 98 (5), 1997)

Distelvlinder

Distelvlinder. Foto: Jouke Altenburg.

De invasie van distelvlinders deze zomer is ook in en rond Culemborg niet onopgemerkt gebleven. Co Sielhorst meldde op Koninginnedag de eerste distelvlinder. Er zouden er nog vele volgen. Een greep uit de meldingen ten tijde van de grote invasie, eind mei:

20 mei 2009

Annette [van Berkel, red.] had al voortekenen vernomen van grote invasie van distelvlinders. Vandaag was dus zover. Ik heb rond Buren en in het Beesdse veld honderd-wintig distelvlinders geteld. Veruit de meeste kwamen uit het zuiden en spoedden zich naar het noorden. **(Co Sielhorst)**

Op de terugweg naar huis vanuit Zeist valt me zelfs vanaf de racefiets het grote aantal naar noord trekkende distelvlinders op. Langs de Langbroekerwetering 4 stuks, langs de Zuwedijk vijf stuks. Wachtend op de Culemborgse pont in vijf minuten 5 stuks. Er lijkt een ware distelvlinderinvasie aan de gang te zijn. Eind van de middag bij de Gouberdingendijk argusvlinder en icarusblauwtjes... en heel veel distelvlinders. **(Jouke Altenburg)**

23 mei 2009

(...) distelvlinders.

Bij honderd ben ik aan de zuinige kant. Een deel hangt rond langs de paden aan de buitenrand. Een groter deel suist door de paden tussen de grienden. Alleen de noord-zuidpaden worden gebruikt om zich langs te verplaatsen. **(Co Sielhorst)**

Zondag 24 mei 2009

Distelvlinder. Foto: Oof Oude.

Vandaag in de Baarsewaard, naast ca 75 noord-trekkende distelvlinders in twee uur tijd, een prachtige koninginnenpage ter plaatse en op twee meter te benaderen; helaas geen fototoestel bij me. **(Berry Lucas)**

Dan wordt het een poosje rustiger met distelvlinders. Maar eind juli komen de meldingen weer binnen:

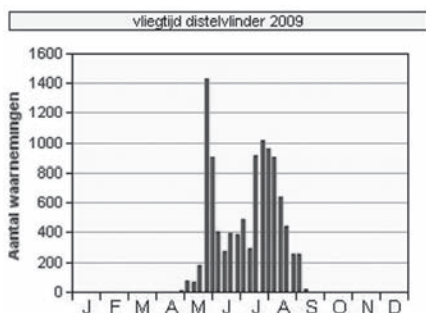
Vrijdag 31 juli 2009

Een vrije middag met mooi weer; tijd voor een rondje Fort Everdingen in de hoop op wat leuke insectensoorten. Bij de entree aan de oostzijde begint het goed: drie argusvlinders, tientallen distelvlinders (...). **(Jouke Altenburg)**

Zondag 2 augustus 2009

Net terug van vakantie zie ik in mijn tuin aan de Prins Hendrikstraat een wilde orchidee staan. Volgens mij de breedbladige wespenorchis. Ook zijn er veel distelvlinders op de buddleja! **(Astrid Hoevenaars)**

Het beeld van twee golven, een in mei en een eind juli/begin augustus, komt overeen met het landelijke beeld. *(bron: de vlinderstichting)*

De eerste golf bestaat uit vlinders die vanuit noordelijk Afrika naar het noorden trekken. De tweede golf bestaat voor het grootste deel uit de nakomelingen van de eerste generatie die hier zijn geboren. Vlinders die in Zuid-Europa zijn geboren, trekken ook door naar het noorden en komen voor een deel ook weer bij ons terecht. De verse vlinders van de tweede generatie zijn veel frisser en intenser gekleurd dan hun ouders, die onder hun trektocht geleden hebben en behoorlijk versleten zijn tegen de tijd dat ze hier aankomen. We hebben de invasie te danken aan een voor distelvlinderrupsen goede (want natte) winter in het Marokkaanse Atlas-gebergte. Door de neerslag deden de waardplanten het daar bijzonder goed, en was er aan voedsel voor de rupsen dus bepaald geen gebrek. Uniek is de invasie niet; recent waren er in 1996 en 2003 ook invasies. Maar de aantallen zijn dit jaar wel bijzonder groot.

Nederland is bepaald niet het eindstation voor trekkende distelvlinders. Op 3 juni zijn ze aangekomen op IJsland - en ze trokken nog verder. Wellicht wordt zelfs Groenland gehaald. Een onvoorstelbare reis voor een fragiel bestje van enkele grammen. Wat hier de zomer overleeft, aanvaardt in de herfst de terugreis naar het zuiden. De sterfte onder de trekkende vlinders is overigens groot. Toch biedt deze levenswijze kennelijk de beste overlevingskansen voor de soort als geheel. *(Bronnen: Waarneming.nl, Vlindernet.nl, Grasduinen augustus 2009)*

Convocaties

za
14 Knotseizoen gaat van start
nov

Het knotseizoen start 14 november en er zijn voorlopig 5 dagen gepland op 2 locaties. **Zaterdag 14 november** en **zaterdag 12 december** wordt er gewerkt bij de familie van Malssen langs de Weidsteeg.

Deze bomen heeft de werkgroep al diverse malen gesnoeid maar de nieuwe rij bomen achter het huis zijn dusdanig van omvang dat 1 snoeidag onvoldoende is. Het resthout wordt versnipperd maar de dikte van de takken is dusdanig dat er voor de liefhebbers voldoende haardhout is af te voeren. Voordeel is dat dit vrij makkelijk kan omdat de zwaardere bomen langs de oprit staan.

De locatie kan worden bereikt door vanuit Culemborg de Weidsteeg te volgen richting Beusichem. Aan het einde van de Weidsteeg staat rechts het huis (in de hoek van de dijk en de Weidsteeg). De inrit is ongeveer 100 meter voor het einde van de Weidsteeg.

Voor gereedschap, koffie e.d. wordt op alle dagen in voldoende mate gezorgd. Zelf svp voor brood zorgen, denk aan kleding/laarzen !!! Alle werkdagen wordt er vanaf 9.00 s'morgens gewerkt tot uiterlijk 14.00. Wie slechts enkele uurtjes kan, is uiteraard ook van harte welkom. Indien gewenst is een plattegrond van de locaties op te vragen bij Harry van de Warenburg. Wie twijfelt of gezien de weersomstandigheden de snoeidag door kan gaan neem dan na 7.30 contact op met 06-44704754 of kom voor 8.30 naar de Ketelvink. Is vervoer gewenst dan vooraf graag contact met onderstaande personen.

Snoeidagen 2010: 9 en 31 januari, 20 februari.

Inlichtingen bij:

Harry van de Warenburg, Grondzeilerweg 9 tel. 0345-514358
email: h.j.m.van.dewarenburg@freeler.nl
Wim Smits, Hoogeinde 8, Zoelmond, tel. 0345 -501671.

zo
22 Excursie Millingerwaard
nov
NIJMEGEN

Kampgangers van het weekendkamp Groesbeek hebben deze excursie al genoteerd. Dit keer gaat de vogelwerkgroep naar de Millingerwaard. De Millingerwaard is in het verleden vaak bezocht door de N.V.W.C wegens zijn vele ganzen. Voor de ganzen hoeven wij het niet meer te doen, die treffen wij sinds de dijkverbetering in grote getalen in ons werkgebied aan. Maar soorten als nonnen, waterpiepers of poelruiter zijn vogels die in het verleden genoteerd zijn in dit gebied. De gemelde citroenkwikstaart, in eind augustus van dit jaar, zal zeker verder zijn getrokken maar het geeft wel aan dat er potentieel leuke soorten gezien kunnen worden.

De Millingerwaard is een 700 hectare groot natuur ontwikkelingsgebied. De veelzijdigheid van deze uiterwaarde langs de zuidoever van de Waal, oostelijk van Nijmegen, is ongevenaard. Zandige rivierduinen met natuurlijk grasland, oude rivierstrangen en ontkleïngen met goed ontwikkeld moeras en oobos wisselen elkaar af. De vegetatie is gevarieerd en bestrijkt een reeks van droog en schraal tot vochtig en voedselrijk. Daar profiteren insecten, muizen en zaadetende vogels (zoals de kneu, de putter en de patrijs) van. Op de voedselrijke bodem groeien bomen zo snel dat het gebied zonder de aanwezigheid van grote grazers, herten en bevers binnen tien jaar in een ondoordringbaar bos zou veranderen. De reeën en de in 1994 uitgezette bevers (nu inmiddels 54 exemplaren) zorgen door hun geknaag voor open plekken in het oobos.

In de Millingerwaard is inmiddels ook een vogelhut geplaatst. We kunnen deze hut natuurlijk bezoeken. Om naar de hut te komen is er vooraf een leuk pad, die lekker struinen door dit deel van het gebied mogelijk maakt.

Opgave; met vermelding van meerijden of zelf rijden, uiterlijk vóór woensdag 18 november a.s. We vetrekken 9.00 uur vanaf de Ketelvink en gaan er vanuit dat wij ca. 16.00 uur weer terug zijn in Culemborg. **Voor opgave of meer informatie:** Ruud Post, la.poste@planet.nl of 0345 - 510 929.

Adressen

Contactgegevens:

Natuur- en Vogelwacht Culemborg
Clubhuis "De Ketelvink"
Middelcoopstraat 1a
4102 CE Culemborg
Triodosbank: 78.14.04.312
KvK te Tiel: 40156764
e-mail: post@nwwc.nl
website: www.nwwc.nl

Bestuur:

Contact opnemen met bestuur kan door te mailen naar bestuur@nwwc.nl of te bellen.

Jouke Altenburg (*voorzitter*)
Merelweg 30
4105 WZ Culemborg
0345 - 519 847
jouke.altenburg@gmail.com

Gijs Robeer (*secretaris*)
Houtmolenstraat 50
4105XK Culemborg
0345 - 51 92 10
robeer@xs4all.nl

Cocky de Groot (*2e secretaris*)
Valeriaan 49
4102 VG Culemborg
0345 - 51 30 08
grootca@xs4all.nl

Yme Jan Bosma (*penningmeester*)
Wilgeboom 51
4101 WK Culemborg
0345 - 51 30 08
bosmawerf@casema.nl

Algemene bestuursleden:

Paul van Buchem
Kastanjeboom 33
4101 VS Culemborg
0345 - 51 01 50
pvbuchem@kpnplanet.nl

Clubhuis

"De Ketelvink", voormalig "Ketelhuis" op Terweijde.

Arie Huijgen (beheer Ketelvink)
Binnen Molenstraat 32
4101 BA Culemborg
0345 - 51 59 75

Lidmaatschap en Contributie:

Nieuwe leden, adreswijzigingen en overige veranderingen in lidmaatschap kunnen worden doorgeven via e-mail aan: ledenadmin@nwwc.nl of het postadres van "De Ketelvink" t.a.v. ledenadministratie.

Lidmaatschap 2009; per gezin/adres €15,00 per jaar. Postlidmaatschap €24,00 per jaar. Opzegging minimaal één maand voor het einde van het verenigingsjaar. Betaling per toegezonden acceptgirokaart of per betalingsoproep via e-mail van de penningmeester.

Coördinatoren:

VOGELWERKGROEP INCL. NESTKASTEN
Marcel Kok
Amstelsingel 19
4105 GZ Culemborg
0345 - 51 60 74
marcel.kok@pbl.nl

PLANTENWERKGROEP
Leo van der Kooij
Vliegerweg 3
4101 JK Culemborg
0345 - 51 54 50
l.p.vanderkooij@wanadoo.nl

INSECTENWERKGROEP
Rob van de Haterd
Burgemeester Verweijlaan 44
4191 XH Geldermalsen
0345 - 52 25 82
robrob@zonnet.nl

KNOTWILGENWERKGROEP
Harry van de Warenburg
Grondzeilenweg 9
4105 HJ Culemborg
0345 - 51 43 58
h.j.m.van.dewarenburg@freeler.nl

WERKGROEP WINTERVOEDERING VOGELS
Ruud Post
Linnaeuslaan 61
4102 LG Culemborg
0345 - 51 09 29
la.poste@planet.nl

TUIN- EN KLUSWERKGROEP
Frans Waroux
Irene Vorrinkstraat 69
4105 JA Culemborg
0345 - 51 53 93
waroux@scarlet.nl

JEUGDGROEP
Wiel Rutten (per 1-9-2009 vacant)
A. Romein Verschoorpad 1
4103 VE Culemborg
0345 - 51 00 64
NVWC@wielrutten.nl

BIBLIOTHEEK WERKGROEP
Gonda Baard
Martinus Nijhoffpad 13
4103 WP Culemborg
0345 - 52 13 94
mwbaard@planet.nl
Informatie en uitleen woensdagmorgen of op afspraak

LEZINGEN EN CURSUSSEN
Paul van Buchem
Kastanjeboom 33
4101 VS Culemborg
0345 - 51 01 50
pvbuchem@kpnplanet.nl

KAMPEN
Yme Jan Bosma
Wilgenboom 51
4101 WK Culemborg
0345 - 51 30 08
bosmawerf@casema.nl

Contactgegevens dierenopvang & dierenoverlast & milieuklachten:

VOGEL- ZOOGDIERENOPVANG
Alle hulpbehoevende "wilde" vogels kunnen, na overleg, gebracht worden naar:

(*tijdens kantooruren*)
Kinderboederij "de Heuvel"
Jan Kaper
Weithusen 63
4102 NV Culemborg
06 - 46 36 27 12

(*na kantooruren*)
Ruud Post
Linnaeuslaan 61
4102 LG Culemborg
0345 - 51 09 29

KLACHTEN OVER VLEERMUIZEN IN HUIS
Vleermuiswerkgroep Gelderland "Vlegel"
Fred van Delft
Th. Zasstraat 6
4105 BN Culemborg
0345 - 51 58 20
fredvandelft@casema.nl

Vragen over insecten
Annette van Berkel
Akkenwinde 9
4102 JJ Culemborg
0345 - 53 16 89
ahvanberkel@planet.nl

DIERENAMBULANCE VIANEN
Jolande van der Klis
Postbus 390
4130 EJ Vianen
06 - 51 11 12 90
jolandevanderklis@hetnet.nl

MILIEUKLACHTEN EN - MISSTANDEN
Klachten meldlijn gemeente Culemborg
0345 - 47 79 59

(*na kantooruren*)
via politie
Triosingel 34
4101 XC Culemborg
0900 - 88 44

BUITENGEWOON OPSPORINGSAMBTENAREN CULEMBORG
P. Brosky 06-46 36 27 47
J. Kaper 06-46 36 27 12

ALGEMENE INSPECTIEDIENST
AID groendesk
030 - 669 26 40 of
030 - 669 26 63

Contactgegevens diverse regionale natuur- en milieuorganisaties:
Kinderboederij "de Heuvel"
Peter Brosky
Weithusen 63
4102 NV Culemborg
0345 - 51 88 09

STEUNPUNT NME
Pauline Hoevenaars
Bezoekadres: 'de Heuvel'
Weithusen 63
4102 NV Culemborg
0345 - 51 97 41 (di. & wo.)
0345 - 47 78 17 (b.g.g.)
p.hoevenaars@culemborg.nl

STICHTING CAETSHAGE
Caetshage 1
4103 NR Culemborg
(tegenover de watertoren)
06-22667529 (Basjan)
website: www.caetshage.org

STICHTING DUURZAAM RIVERENLAND
Bezoekadres: 'de Zwerfkei'
Kwelkade 1
4001 RK Tiel
0344 - 63 45 42
www.duurzaamrivierenland.nl

STICHTING WERK AAN 'T SPOEL
www.werkaanhetspoel.nl

STICHTING EVA-LANXMEER
Lodewijk van Deysselhof 19
4103 WK Culemborg
034-5568506 of
034-5568507
www.eva-lanxmeer.nl

MILIEUDEFENSIE STEUNPUNT CULEMBORG
Frederik van Eedenlaan 30
4103 WB Culemborg
0345 - 53 30 97
www.culemborg.milieudefensie.nl

MILIEUWERKGROEP BUREN
Goof den Hartog
Kloosterlaan 15
4111 LG Zoelmond
0345 - 50 20 61

Overige clubinformatie:

HET VOGELJAAR
Via de NVWC kun je je abonneren op het tijdschrift "Het Vogeljaar". Abonnementkosten zijn €13,00 per jaar (i.p.v.€13,50) en worden via de NVWC-contributie verrekend. Aanmelden kan bij de penningmeester.

VERBANDTAS EN -TROMMEL:
Op excursie? Vergeet dan niet vanuit de Ketelvink de NVWC-rugtas mee te nemen met EHBO-doodsjes, instructies en belangrijke telefoonnummers. Iets gebruikt? Meld dit dan bij het bestuur via post@nwwc.nl

MELDEN NATUURWAARNEMINGEN:
via www.nwwc.nl of bel de betreffende werkgroepcoördinator

7 september deadline kopij Hal-al oktober nr 4

N.V.W.C.
Middelkoopstraat 1A
4102 CE Culemborg

Indien deze Hak-al onbezorgbaar,
graag retour aan:

AGENDA

oktober	3	zaterdag		VWG trektellen (Euro Bird Watch)
	4	zondag	13.30-16.30	NME activiteitmet thema; boter kaas en eieren
	8	donderdag	20.00	Bestuursvergadering
	10	zaterdag	9.00-16.00	PWG paddestoelenexcursie Schijndel, Wijboschbroek
	10	zaterdag		VWG trektellen
	16	vrijdag	20.00	Lezing Waterschap, door Albert van de Graaff
	17	zaterdag	9.00	VWG riviertelling
	24	zaterdag		VWG trektellen
	31	zaterdag		VWG trektellen
november	2	maandag	20.00	Opstellen jaarprogramma 2010
	7	zaterdag		VWG trektellen
	8	zondag	13.30-16.30	NME activiteitmet thema; oergroen
	9	maandag		deadline Hak-al nr. 5
	12	donderdag	20.00	Bestuursvergadering
	14	zaterdag	9.00	VWG riviertelling
	14	zaterdag	9.00-14.00	KWG knotten
	20	vrijdag	20.00	Lezing
	21	zaterdag		VWG trektellen
	22	zondag	9.00 - 16.00	Vogelexcursie Millingerwaard
	28	zaterdag		VWG trektellen
december	9	woensdag	20.00	Thema avond
	10	donderdag	20.00	Bestuursvergadering
	12	zaterdag	9.00-14.00	KWG knotten
	16	woensdag	20.00	Vakantie-foto-vlinder-libel-op-naam-breng-avond
	19	zaterdag	9.00	VWG riviertelling
	24	donderdag	17.00-19.30	"De Heuvel"/NME thema; Levende Kerststal

Kijk voor het laatste nieuws op www.nwvc.nl